

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta humanitních studií

Bardi a bastardi

Etnografie skupiny historického šermu

Bakalářská práce

Vypracoval

Michal Popovič

Vedoucí bakalářské práce

Mgr. et Mgr. Jan Beseda

Praha 2011

Prohlašuji, že jsem Bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem veškeré použité prameny a literaturu řádně citoval. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Michal Popovič

Praha 24. 06. 2011

Chtěl bych poděkovat panu Besedovi za cenné rady a vstřícný přístup, bez nichž by tato práce nikdy nevznikla.

Dále bych chtěl poděkovat členům zkoumané skupiny za to, že mne mezi sebe přijali nejen jako výzkumníka, ale také jako platného člena.

Obsah

I. Úvod.....	5
II. Historický šerm jako volnočasová aktivita.....	5
- Počátky historického šermu.....	7
- Historický šerm jako hra.....	8
- Historický šerm jako LARP.....	9
- Pravidla hry.....	11
III. Teoretická část.....	12
- Teoretické zakotvení.....	12
- Výzkumné otázky.....	14
- Výběr vzorku, prostředí výzkumu.....	14
- Výzkumná strategie.....	15
- Techniky sběru dat.....	17
- Zpracování dat z rozhovoru.....	19
- Etické otázky.....	20
IV. SHŠ Genus.....	20
- Založení regimentu.....	20
- Těžko na cvičišti.....	21
▪ Trénink.....	21
▪ Vystoupení.....	23
▪ Bitva.....	24
- Lehko na bojišti.....	24
▪ Brtnice.....	24
▪ Libušín.....	27
▪ Dramaturgické hledisko Erwinga Goffmana.....	32
- Mužstvo.....	35
▪ Verbování.....	35
▪ Role.....	37
▪ Hodnosti.....	42
▪ Pasování.....	44
- Rozpuštění regimentu.....	46
- Ženy a Genus.....	46
V. Historický šerm očima šermíře.....	47
VI. Závěr.....	48
Seznam literatury.....	50
Příloha.....	51

I. ÚVOD

Historickým šermem se ve volném čase zabývám již více než deset let. Už od počátku jsem mne zaujala ta zvláštní sorta lidí, kteří v pátek odpoledne odloží kravaty a montérky, aby se pak na víkend stala rytíři a žoldáky, která se dobrovolně vzdá mobilních telefonů, počítačů a chopí se mečů a kopí, která vymění pohodlí moderního bydlení za hromadu slámy, kožešinu či plášť. Dlouho tato zvědavost jen dřímala v mé mysli. Jenomže pak sem začal studovat Fakultu humanitních studií na Karlově univerzitě. Tato škola mi otevřela nové sféry vědění, poskytla mi nové perspektivy a především mi ukázala metody, kterými lze zkoumat lidskou společnost. Ukázala mi, že dnes už není nutné zkoumat společnosti vzdálené moderní západní civilizaci, vydávat se do pralesů mezi indiány, abychom objevili nový pohled na náš svět. Že je možné vydat se do pralesa moderní společnosti a hledat indiánské kmeny příznivců rockové hudby či fanoušků fotbalových družstev. A že nám tento přístup také může prozradit něco nového o nás samých. V tu chvíli moje dřímající zvědavost procitla a naplno se rozvinula. A výsledkem kombinace mé zvědavosti s perspektivami a věděním této školy je moje bakalářská práce. Samozřejmě jsem si uvědomil skutečnost, že pohled člena společnosti historického šermu na společnost samou vyvíjí nesmírný tlak na odstup a je třeba nesmírné opatrnosti, aby nebyl pohled nestranného výzkumníka zkreslen osobním zaujetím. Na druhou miskou vah jsem však položil možnost proniknout do nejniternějších stránek této aktivity a života jedinců, kteří se jí zabývají, aniž bych byl považován za cizorodý prvek.

II. Historický šerm jako volnočasová aktivita

V definici historického šermu vycházím z diplomové práce **Virtuální světy-konstrukce minulosti jako hra** od Jany Moravcové(2003). Ta vidí historický šerm jako rekonstrukci boje s chladnými zbraněmi z různých období. Dělí jej na

rekonstrukce techniky boje, která vychází z dobových literárních pramenů, a rekonstrukci zbraní a zbroje, která vychází ze studia originálních předmětů a výrobních technologií (Moravcová, 2003) Toto rozdělení však nepovažují za dostatečné. Historický šerm jako rekonstrukci boje je možné rozdělit na dvě podkategorie. V první řadě je to rekonstrukce techniky šermu jednotlivce proti jednotlivci, tedy souborový šerm. A pak jsou to rekonstrukce taktiky a manévřů ve střetnutí větších počtů bojovníků, tedy rekonstrukce historického vojenství. Také kategorii rekonstrukce zbraní a zbroje můžeme rozdělit na dvě podkategorie. Na jedné straně je to rekonstrukce zbraní a zbrojí, která zahrnuje snahu na napodobení výrobních postupů při výrobě dobových zbraní a zbrojí, na straně druhé je to snaha o rekonstrukci života historického vojáka, tedy snaha rekonstruovat životní prostředí jednoho výseku historie. Za nedílnou součást historického šermu považují rovněž prezentaci pro diváka, proto do definice zahrnují ještě prezentaci výše uvedeného jistou dramatickou formou publiku.

Šermíři se sdružují do celků označovaných jako zkratkou SHŠ (skupina historického šermu). Počet členů skupiny historického šermu není nijak stanoven, od několika lidí po několik desítek členů. Touto aktivitou se zabývají především muži, nicméně skupiny, jejichž členy jsou také ženy nejsou výjimkou.

Aktivitu skupiny historického šermu lze rozdělit do několika oblastí. Jsou to tréninky, vystoupení a bitvy. Tréninkem rozumím pravidelné setkávání členů skupiny. Trénink plní v podstatě tři funkce. Především představuje pravidelný kontakt členů skupiny, jeho druhou funkcí je samotný trénink šermu, tedy procvičování šermířských technik a jejich výuka či rekonstrukce nových, popřípadě utkání v šermu. Třetí funkcí tréninku je pak příprava na bitvy a vystoupení. Jednotlivé funkce nejsou ve všech skupinách v rovnováze, některé skupiny se prakticky nevěnují přípravě na vystoupení, zatímco jiné jí věnují naopak maximum času.

Vystoupení je dramatickou ukázkou šermířských technik či boje, která je určena pro

prezentaci publiku. Obvykle je koncipováno jako přednáška s ukázkami použití různých zbraní nebo jako krátký příběh. Tyto scénky nebývají obvykle příliš dlouhé, většinou netrvají více než půl hodiny a tématicky jsou podřízeny jedinému účelu, a tím je předvedení šermířských technik. Skupiny prezentují svá vystoupení před diváky nejčastěji na různých hradech, případně na nejrůznějších městských slavnostech nebo soukromých oslavách. Vystoupení sehrají buď za předem sjednaný honorář nebo si šermíři odměnu vybírají od přihlížejících diváků „do klobouku“. Existují i profesionální skupiny historického šermu, které si z vystupování pro diváky udělaly zdroj obživy.

Bitva je ve své podstatě masovým vystoupením různého počtu šermířských skupin. Může se jednat o rekonstrukci na místě reálné bitvy (například každoroční rekonstrukce bitvy na Bílé Hoře), nebo o dramatickou konstrukci organizátorů. Nicméně, zatímco z pohledu diváků je bitva v podstatě jen vystoupením s velkým počtem účastníků, pro šermíře představuje něco úplně jiného. Především skýtá jistou možnost vyzkoušet si boj "naživo", scénář bitev totiž většinou neumožňuje detailní secvičení bojových sekvencí, proto v tu chvíli přichází na řadu volný šerm. Dále bitva představuje pro šermíře možnost setkat se s členy ostatních skupin a prožít víkend v dávnověku. Na místě bitvy vzniká tábořiště a táborové ohně se stávají dějištěm zaujatých debat týkajících se historie či vojenství. Běžně se celý víkend šermíři pohybují v historických kostýmech, spí v historických stanech a vůbec se snaží prožít alespoň krátkodobě zkušenost táboření dávných vojáků. Divákům je z toho důvodu někdy část tábořiště zpřístupněna, aby si svůj zážitek z bitvy mohli obohatit ještě o náhled do života dávnověkého vojáka.

Počátky historického šermu

Leonid Křížek vidí počátky historického šermu v roce 1953, kdy se v hudebním divadle v Karlíně začala připravovat inscenace Tří mušketýrů. Pro toto představení byl prof. Svatopluk Skýva (mistr republiky v šermu šavlí a trenér TJ Baník Praha)

pověřen přípravou choreografie. Se sportovním šermířem Dr. Černohorským zapojili do představení osm sportovních šermířů a tím byl podle autora položen základní kámen tohoto hnutí. Za první skupinu historického šermu (SHŠ) autor považuje spolek **Mušketýři a Bandité**, která vznikla právě ve sportovním oddíle TJ Baník Praha v šedesátých letech dvacátého století. Za duchovního otce je považován pplk. Eduard Wagner, bývalý jezdecký důstojník a vojenský a sportovní šermíř, který je také autorem několika knih, jež jsou dodnes považovány za základní pomůcky začínajícího šermíře (Zbraně, zbroj a kroje doby předhusitské a husitské, Praha 1956, Hieb und Stiegwaffen, Praha 1966 a Ars Bella Gerendi, Praha 1980) a který se jako historický poradce podílel na vzniku Husitské trilogie Otakara Vávry. První zaznamenané vystoupení šermířů v historických kostýmech se konalo 29. června roku 1960 na nádvoří tehdejšího vojenského muzea na Hradčanském náměstí. Od května 1962 začala skupina **Mušketýři a bandité** pravidelně vystupovat (Křížek 2009). Vystupování ve vojenském muzeu bylo zrušeno v srpnu 1968, nicméně aktivita skupiny se přesunula do oblasti divadelní, filmové a televizní. Skupina ukončila činnost v roce 1995. Další významnou skupinou pionýrských časů historického šermu byla SHŠ Tostabur, která působí pod vedením Ing. Petera Kozy od roku 1972 dodnes. Ing. Peter Koza je dnes vůdčí osobností **Magisteria**, školy starých bojových umění. Další skupiny historického šermu vznikly v 70. letech (SHŠ Dominik, SHŠ Regius) a především v 80. letech (Bakaláři, Rekruti, Kyrius atd.). V první polovině 80. let se objevuje druhý dominantní jev českého historického šermu, hromadná vystoupení šermířů komponovaná jako bitvy. První bitva, která však nebyla určena pro diváky, se konala v roce 1985 na hradě Helfštýn a její ohlas byl natolik významný, že v roce 1987 se bitva konala již pro diváky na hradě Frýdštětě (Moravcová, 2003).

Historický šerm jako hra

Johan Huizinga ve své knize Homo Ludens: O původu kultury ve hře (1971) formuloval několik dodnes platných znaků, které by každá hra měla mít. Hra má být

především svobodným jednáním, kterého se jedinec účastní dobrovolně, má být vykročením z „obyčejného“ života, má svou uzavřenost a ohraničenost, a to jak v prostoru tak i v čase. Specifikem hry je také možnost opakování a nesmírně důležitý je řád, pravidla, bez nichž hra postrádá smysl. Vedle toho tento autor zmiňuje i prvek nejistoty a napětí.(Huizinga, 1971) Všechny tyto podmínky historický šerm v některém ze svých projevů splňuje. Šermíři se bitev a vystoupení účastní bezpochyby dobrovolně, ať už se jedná o účast na pravidelných trénincích nebo prezentace pro diváky ve formě vystoupení či bitev. Již trénink představuje krok mimo „obyčejný“ život, nicméně nejvýrazněji je tento znak rozvinut právě na bitvě či vystoupení, kde je symbolem snahy oddělit se od běžného života oděv, který nejen že nepatří do běžného oblečení, ale snaží se dokonce napodobit jinou dobu. Také ohraničenost v prostoru i čase je dobře identifikovatelná, trénink, bitva či vystoupení mají jasně vymezený počátek i konec. Obzvláště to platí při bitvě a vystoupení. Také nejistotu i napětí je třeba hledat v bitvě i vystoupení, i když v každém případě na sebe berou jinou podobu. Ve vystoupení nacházíme napětí i nejistotu z reakce diváků, zatímco jde více o napětí z volného boje a nejistotu z jeho výsledku, protože obecenstvo je sice také přítomno, nicméně více v pozadí. Vzhledem k tomu, že vystoupení i a zejména bitvy se pravidelně opakují a každá bitva znamená prožít si boj od začátku, identifikujeme v historickém šermu i prvek opakování.

Historický šerm jako LARP

Výrazným fenoménem dnešní doby je rozšíření her na hraní rolí (Role playing games), které započalo vydáním fantasy hry Dungeons&Dragons v roce 1974 v USA¹(převzato z http://en.wikipedia.org/wiki/Dungeons_%26_Dragons). Dnes se však tyto hry nesoustředí pouze na žánr fantasy, je možné je hrát v prostředí divokého západu, daleké budoucnosti apod. Jedna z definic je považuje na určitý druh skupinových společenských her, které se soustředí na hraní předem

¹ Citováno dne 22. 6. 2011

dohodnutých rolí. Hráč si volí svou postavu, kterou následně hraje ve smyšleném světě hry. Tento svět vzniká společnou aktivitou ostatních hráčů na základě daných pravidel(Šneidr, 2005). Termín LARP je zkratkou anglického pojmu Live Action Role Playing, což je možné přeložit jako „hraní rolí naživo“. LARP je v podstatě přemístění hraní rolí z oblasti imaginace do skutečnosti. Hráči si zde postavy nepředstavují, ale snaží se jimi fyzicky stát pomocí různých rekvizit. *„Každý hráč si stanoví či vymyslí postavu, do které se stylizuje, vtělí. Společně s ostatními hráči, kteří také takto přijmou nové role, vytvoří herní prostředí: začnou mluvit, jednat a dokonce i přemýšlet jako postavy z dobrodružství. To, jak to mohou dělat, je stanoveno obecnými pravidly konkrétní hry. Může to být velice prosté nebo také komplexní, blízké dětské hře nebo složitému dramatu.“*² (převzato z <http://larpard.wz.cz/x.php>) William Bainbridge ve své práci o World of Warcraft rozlišuje tři úrovně hraní her na hraní rolí. První je způsobilost hráče k hraní konkrétní role. Ta závisí jednak na schopnostech hráče, jednak na náročnosti role, kterou chce představovat. Druhou je míra improvizace, kterou hráči jeho role umožňuje a třetí je autenticita, do jaké míry se shodují hráčovi postoje a emoce s postojem a emocemi jeho role(Bainbridge, 2010). Historický šerm považují ze specifickou formu této aktivity, a to přinejmenším z hlediska bitev. Bitva jako akce vymezená v čase a prostoru představuje herní prostředí, její zasazení do konkrétní historické doby pak lze považovat za jedno z pravidel, které omezují výběr postav, které šermíři mohou hrát. Jednotliví šermíři se svým chováním a vybavením stylizují do určitých postav a v rámci této stylizace se dostávají do interakce s ostatními šermíři. Aktivitou hráčů vzniká specifický svět, v tomto případě svět dávnověkého vojenského tábora. Vystoupení tuto kreativní stránku postrádá, protože výběr postav je určený scénářem, a stejně tak jejich vzhled a chování. Trénink sice představuje kreativní prostředí, nicméně chybí zde hraní postav, šermíři jsou zde sami za sebe. .

² Citováno dne 22. 6. 2011

Pravidla Hry

Vzhledem k tomu, že jsem bitvu zařadil do LARPU rozhodl jsem se specifikovat pravidla hry, která platí pro všechny bitvy a jsou pro šermíře závazná. V první řadě je to **kostýmová povinnost**. Na každé bitvě je od organizátorů vždy specifikován termín, od kdy platí kostýmová povinnost. To znamená, že od té chvíle se všichni šermíři mají po bojišti pohybovat v historických oděvech. Vedle toho by z tábořišť skupiny měly zmizet veškeré moderní propriety jako jsou plastové lahve. Také automobily nesmí hyzdit pohled na tábor, aby nebyla narušena iluze pro diváky. Další soubor pravidel upravuje chování v bitvách. Mezi šermíři je známo jako šermířské nebo také **bitevní desatero**. Existuje celá řada tradovaných znění těchto pravidel, uvádím však zkrácené znění uveřejněné na webových stránkách³ (http://www.ceskakorouhev.cz/dokumenty/bitevni_destero.pdf).

1. Vždy dodržujte scénář
2. Chraňte zdraví své i druhých
3. Neutočte pod pás
4. Nebodejte
5. Dejte si pozor kam šlapete, jak padlí ležte tak, abyste si chránili hlavu
6. Hrajte svoji roli tak, aby byl divák spokojen
7. Prostudujte si výstrojní a kostýmové podmínky
8. Místo a síla zásahu by měla být taková, aby nedošlo ke zranění
9. Používejte zbraně a zbroj, které ovládáte
10. Alkohol a drogy do bitvy nepatří.

Tato pravidla upravují chování v bitvě ve dvou směrech. Na jedné straně se snaží zachovat dramaturgickou situaci, o kterou usiluje pořadatel(viz pravidlo 1,6 a 7). Na straně druhé směřují k co největší bezpečnosti na bitevním poli, kde se pohybují často i stovky šermířů se zbraněmi(viz. Pravidlo 2,3,4,5, 8, 9, 10).

³ Citováno dne 22.6.2011

III. Teoretická část

Teoretické zakotvení

Ze společenských věd jsem si pro svou bakalářskou práci zvolil antropologii. Eriksen definuje antropologii jako „srovnávací studium kulturního a sociálního života. Její nejdůležitější metodou je zúčastněné pozorování, jež spočívá v dlouhodobé terénní práci v určitém sociálním prostředí.“(Eriksen, 2008, str. 14). Vyznačuje se rovněž důrazem na etnografickou práci v terénu, kterou považuje za nejdůležitější zdroj informací o společnosti a kultuře. Všechny antropologické školy se shodují na tom, že antropolog by měl být v terénu tak dlouho, dokud ho místní obyvatelé a informátoři nepovažují za přirozenou součást svého prostředí, i když vždy zůstává do jisté míry cizincem.(Eriksen, 2008, str. 39). Jako pramen pro psaní etnografie jsem si zvolil práci Jamese Clifforda a George Marcuse: *Writing culture – Poetics and politics of ethnography*(1986). Předmětem zájmu autorů zde není společnost, ale etnografie jako psaný text.: „Psaní a čtení etnografie je předdeterminováno silami, které jsou v podstatě mimo kontrolu jak autora, tak čtenářů, respektive těch, kteří ji interpretují. Tyto nepředvídatelné skutečnosti – jazyka, rétoriky, moci a historie – musí být nově konfrontovány při procesu psaní“ (Clifford a Marcus, 1986).

Etnografické psaní je podle Clifforda determinováno nejméně šesti způsoby:

- 1) Kontextuálně(čerpá a utváří smysluplné sociální prostředí);
- 2) Rétoricky(užívá a je užíváno expresivními konvencemi);
- 3) Institucionálně(píšeme v rámci specifických tradic, oborů a publika, nebo proti nim);
- 4) Žánrově(etnografie je obvykle odlišitelná od novely nebo cestopisu);
- 5) Politicky(autorita reprezentující kulturní realie není všeobecně sdílená a občas napadána);
- 6) Historicky(všechny výše uvedené konvence a meze se mění).

(Clifford & Marcus, 1986)

Pro analýzu interakce osob a prostředí jsem využil dramaturgické perspektivy Erwinga Goffmana. Tento autor ve své knize Všichni hrajeme divadlo(1999) rozpracoval pohled na organizovaná společenství pomocí principů divadelního představení. Autor se soustředí na dramaturgické problémy účastníka při předvádění své činnosti před ostatními. Považuje interakci za vzájemný vliv jednotlivců na činy druhých v jejich přítomnosti, představením je pak pro něj všechna aktivita jednoho účastníka při nějaké konkrétní příležitosti, jejímž účelem je udělat dojem. Společenská role pak zahrnuje jednu nebo více dílčích rolí a každou z nich může účinkující předvádět při řadě příležitostí různému obecnstvu(Goffman 1999).

Pro výzkum rituálů ve zkoumané skupině jsem využil práci Arnolda van Gennepa: Přechodové rituály – systematické studium rituálů(1996). Tento autor definoval lidský život jako řadu přechodů od jedné kategorie k druhé. „Už jen to, že člověk žije, vyžaduje postupné přecházení z jedné zvláštní společnosti od druhé a od jednoho společenského postavení k druhému“(Gennep, 1996, str. 13). Ke každé změně nebo přestupu z jedné situace do druhé náleží obřad, jehož cílem je „,nechat jedince přejít od jedné determinované situace k jiné, zrovna tak determinované situaci“(Gennep, 1996, str. 13).

Pramenem informací o počátcích a vývoj historického šermu mi byl článek od Leonida Křížka: Historický šerm v Čechách, který vyšel v časopise Bojová umění(2010). Pramenem informací o fenoménu role playing mi byla práce The Warcraft Civilization od Williama S. Bainbridge(2010) a práce Jany Moravcové: Virtuální světy – konstrukce minulostí jako hra(2003). Podkladem pro definici šermu jako hry mi byla kniha Johana Huizingi:Homo Ludens – o původu kultury ve hře(1971). Autor v ní nabízí definuje hru jako kulturní fenomén, který svým působením kulturu přesahuje a dokonce předchází. Považuje hru za určitou kvalitu života, která se odlišuje od „obyčejného“ života. Hra podle něj „spočívá v manipulaci určitými výtvary, v zobrazení skutečnosti jejím převodem do

forem dramatického života“(Huizinga, 1971).

Výzkumné otázky

Hlavním výzkumným problémem byla předběžně pravidla interakce jednotlivých členů skupiny v rámci každodenního a mimořádného fungování skupiny. S tím souvisí další výzkumné otázky, především motiv, který vedl jednotlivce k této volnočasové aktivitě, rituály spojené s každodenními a mimořádnými aktivitami a rituály spojené s příchodem a opuštěním skupiny. V souvislosti s postupem výzkumu jsem nicméně narazil na několik dalších fenoménů, které jsem popsal.

Výběr vzorku; prostředí výzkumu.

Volba vzorku neprobíhala v žádném případě náhodně. Vzhledem k tomu, že se touto volnočasovou aktivitou dlouhodobě zabývám, po dobu zhruba 10 let, rozhodl jsem se nejprve vybrat za účelový vzorek skupinu, jíž jsem již 3 roky členem, Nicméně jsem se brzy tohoto záměru vzdal, protože to mohlo ohrozit validitu výzkumu. Členy své skupiny znám velmi dobře i mimo prostředí tréninků a ostatních skupinových aktivit nebyl jsem si jist, že bych jejich chování dokázal posuzovat nezáujatě. Nehledě k tomu, že moje zapojení do skupiny mohlo ohrozit mou schopnost nezáujatého pohledu. Ani volba jiné skupiny nebyla náhodná. Prvním kritériem výběru byla dojezdová vzdálenost. Zvolil jsem oblast Prahy, protože dojíždění na tréninky mimo Prahu by bylo časově náročné. Druhým kritériem bylo, zda danou skupinu znám a členové dané skupiny znají mne. Preferoval jsem skupinu, kterou znám a jejíž členové o mne také mají povědomí a to z toho důvodu, aby nebyl při pozorování příliš cizorodým prvkem a zkrátil tak časové období, po které by moje přítomnost mohla zkreslovat chování jednotlivců. Třetím kritériem byl počet osob ve zkoumané skupině. Vzhledem k tomu, že jsem hodlal s každým členem skupiny provést individuální rozhovor, vybíral jsem skupinu s 5-8 členy. Výsledkem byla skupina SHŠ, jejíž členové sídlí nedaleko Prahy, ale tréninky probíhají v Praze.

Výzkumná strategie

Rozhodl jsem se pro kvalitativní výzkum. „V jeho průběhu nevznikají pouze výzkumné otázky, ale také hypotézy i nová rozhodnutí, jak modifikovat zvolený výzkumný plán a pokračovat při sběru dat i jejich analýze. Práce kvalitativního výzkumníka je přirovnávána k činnosti detektiva. Výzkumník vyhledává a analyzuje jakékoliv informace, které přispívají k osvětlení výzkumných otázek, provádí deduktivní a induktivní závěry. Seznamuje se s novými lidmi a pracuje přímo v terénu, kde se něco děje. Sběr dat a jejich analýza v kvalitativním výzkumu probíhají v delším časovém intervalu, výzkumný proces má longitudinální charakter. Výzkumník vybírá na základě svých úvah místa pozorování nebo jedince, které dále sleduje v různých časových okamžicích. Analýza dat a jejich sběr probíhají současně - výzkumník sbírá data, provede jejich analýzu a podle výsledků se rozhodne, která data potřebuje, a začne znovu se sběrem dat a jejich analýzou. Během těchto cyklů výzkumník své domněnky a závěry přezkoumává.“(Hendl,2005, str. 50)

Důkladný kvantitativní výzkum celé kultury historického šermu byl nebyl pro svou obsáhlost vhodný pro rámec bakalářské práce, nehledě k tomu, že by bylo možno zodpovědět pouze jednoduché otázky, např. kolik lidí se touto činností v ČR skutečně zabývá, jaký je jejich věkový průměr atd. Vzhledem k výzkumným otázkám, které jsem si zvolil, byl etnografický výzkum optimální volbou, protože hledat odpovědi na tyto otázky v rámci celé subkultury lidí, kteří se historickým šermem zabývají, by bylo obtížné. Logickým následujícím krokem by byl etnografický výzkum jiné skupiny historického šermu a srovnání výsledků výzkumu.

Etnografický výzkum se provádí s cílem získat holistický obraz určité skupiny, instituce nebo společnosti..Na rozdíl od tradiční etnografie se přitom kvalitativní

výzkumník nezabývá nějakým kmenem na odlehlém místě, ale skupinami přímo ve vlastní společnosti. Důraz se klade na dokumentování každodennosti jedinců tím, že je pozorujeme a vedeme s nimi rozhovory. Výzkumník často nezačíná výzkum se zcela jasně definovanými hypotézami. Snaží se porozumět dění ve skupině a sledovat jednotlivé aktivity jejích členů(Hendl, 2005)

Pro etnografický výzkum jsou typické tři znaky:

1. **Delší pobyt v terénu** je nutný pro odhalení a poznání sociálních praktik, přičemž se etnograf otevřeně nebo skrytě zúčastní každodenního života lidí po dlouhou dobu, pozoruje, co se děje, naslouchá, co se povídá, klade otázky a shromažďuje všechna různým způsobem dostupná data. Výzkumník se v určité fázi identifikuje s životem skupiny natolik, že vzniká nebezpečí ztráty odstupu od dění ve skupině.

2. **Pružná strategie** je zapotřebí, aby se etnograf dokázal přizpůsobit danostem situace a potřebám vznikajícím při navrhování teorie, pomocí níž výzkumník zachycuje danou kulturu a pozorované vztahy. To zahrnuje dovednost přizpůsobit postup výzkumu a schopnost najít rovnováhu mezi úsilím shromažďovat data a nároky situace. Nevyváženost obou aspektů může vést k uzavření přístupu do terénu a informacím. Používáme všechny metody získání dat: zúčastněné pozorování, individuální rozhovory, rozhovory se skupinou a shromažďování artefaktů, historické a aktuální dokumenty, fotografie a video.

3. Základem etnografické práce je **zaznamenávání pozorovaného**, slyšeného a prožitého. Obvykle se záznam provádí následně a závisí na schopnosti výzkumníka zapamatovat si věci a interně je zpracovat. To je jeden z důvodů, proč se zápisy etnografického sledování nemohou krýt se skutečností. Představují určitou transformaci pozorovaného v autorský text. Přitom jde o to, aby výsledná zpráva přesvědčila čtenáře, že hodnověrně zobrazuje realitu.(Hendl, 2005, str. 119)

Výzkumná strategie vychází z dlouhodobého pobytu a aktivitě v rámci skupiny. Konkrétně jsem se účastnil tréninků nejen jako pozorovatel, ale také jako člen skupiny, včetně účasti na mimořádných aktivitách skupiny. Hendl v tom případě hovoří o roli účastníka jako pozorovatele, kdy „pozorovatel přijímá roli rovnoprávného člena skupiny, ale účastníci si jsou vědomi jeho totožnosti“ (Hendl, 2005, str. 191). Terénní poznámky nevznikaly přímo při pozorování činnosti skupiny, ale vždy těsně po skončení tréninku. Rozhodl jsem se nedělat si poznámky přímo při tréninku, ale více se zapojit do činnosti skupiny. Činil jsem tak proto, abych zapisováním poznámek nepůsobil ve skupině jako cizorodý prvek. Individuální rozhovory s jednotlivými členy skupiny jsem vedl až v samém závěru výzkumu.

Techniky sběru dat

Sběr dat jsem rád prováděl s využitím dvou technik. Na prvním místě to bylo zúčastněné pozorování.

Tato metoda patří ke klíčovým nástrojům etnografického výzkumu, a vůbec všech výzkumných strategií, které usilují o hloubkový popis a analýzu nějakého jevu. Je vhodný v případech, kdy existují velké rozdíly mezi pohledy členů skupiny a osob mimo skupinu, což se domnívám je případ historického šermu. Další předností, kterou skýtá je možnost výzkumníka nefigurovat pouze jako pasivní zaznamenávač dat, ale přímo účastnit dění ve skupině. To umožňuje těsnější zapuštění do sledované skupiny a zpřístupnění jevů, které by stranou stojícímu výzkumníkovi mohly uniknout. (Hendl, 2005).

Více než šest měsíců jsem se účastnil života pozorované skupiny. Fakticky jsem se stal jejím členem a podílel na všech jejích aktivitách, jako kterýkoli jiný člen. Docházel jsem na tréninky a jako člen skupiny jsem se zúčastnil také dvou mimotréninkových akcí. Šlo o akci Landsknechtů na Brtnici a o bitvu v Libušině.

Jako doplňkový zdroj dat jsem použil individuální rozhovory s členy skupiny, formou polostrukturovaného rozhovoru. Strukturovaný rozhovor se skládá z předem připravených otevřených otázek. Používá se v případech, kdy je třeba redukovat variaci kladených otázek. Zajišťuje minimální odchylku výstupu z jednotlivých rozhovorů a umožňuje snadnější analýzu témat při přepisu rozhovorů (Hendl, 2005). Jednotlivé rozhovory mi měly doplnit pozorované jevy a osvětlit některé nově zjištěné fenomény. Zejména šlo o to, získat náhled na individuální vnímání interních rituálů a hierarchii ve skupině, které jsem potom mohl porovnat výsledky vlastního pozorování. Schéma rozhovoru jsem si připravil tím způsobem, že jsem si nejprve definoval několik klíčových témat a k nim jsem si posléze připravil otázky:

Historický šerm obecně

- kdy jste se poprvé setkal s historickým šermem
- v kolika letech jste začal s historickým šermem
- co Vás podle Vašeho názoru přivedlo k historickému šermu
- jak chápete pojem historický šerm

Skupina

- v jaké skupině jste působil předtím
- co víte o historii skupiny
- jaká je hierarchie skupiny
- v čem spočívá činnost skupiny

Vystoupení

- jaké role ve vystoupeních hrajete nejčastěji
- napsal jste někdy vystoupení

Bitva

- účastníte se bitev?
- kdy to bylo poprvé?
- proč se účastníte bitev?

Jedinec

- v čem spočívá vaše činnost ve skupině
- jakou postavu chcete představovat
- jak si představujete svou budoucí činnost ve skupině
- jak si představujete svou budoucí činnost v této zájmové činnosti
 - zabýváte se nějakým historickým řemeslem? podílíte se nějak na výrobě propriet pro vaši činnost?
- z jakých podkladů čerpáte pro vaši činnost, výrobu?
- kolik je vám let?
- čím se živíte?

Zpracování dat z rozhovorů

Nahrané rozhovory jsem zpracoval metodou doslovné transkripce, což představuje převod mluveného projevu z rozhovoru do písemné podoby.(Hendl, 2005). Mluvený projev účastníků rozhovorů jsem přepisoval doslovně a to ze dvou důvodů. Chtěl jsem zaznamenat specifický výrazový aparát šermířů, pokud takový existuje. Druhý důvod souvisel s dalším krokem zpracování dat a tím bylo vytváření typologií. Typologie znamená klasifikační systém, který rozděluje definovanou kategorii fenoménů do podkategorií(Hendl,2005). Při převodu nahraných rozhovorů do textové podoby jsem si zvýrazňoval pojmy, které se vyskytovaly opakovaně. Opakovaným výskytem rozumím jak použití téhož slova vícekrát v rámci jednoho rozhovoru, tak užití pojmu všemi dotazovanými. Pokud například v rámci jednoho rozhovoru zaznělo slovo „adrenalin“ vícekrát, při analýze jsem se podrobněji zabýval tím, v jakém kontextu ho jedinec používal, zejména jestli mu nepřirazoval v každém případě jiný význam. Jeden z rozhovorů, Písařem, jsem se rozhodl vložit

do příloh této práce. Rozhovor s tímto členem skupiny byl nejobsáhlejší a nejvíce přibližuje způsob vyjadřování šermířů.

Etické otázky

Vzhledem k tomu, že hlavní složkou sběru dat bylo zúčastněné pozorování, v podstatě jsem 6 měsíců žil se zkoumanou skupinou, musel jsem si zodpovědět otázky etiky. Na prvním tréninku jsem všechny zúčastněné seznámil se svým záměrem, tj. docházet po několik měsíců na jejich tréninky a účastnit se jich nejen jako šermíř, ale také jako výzkumník. Na základě jejich prvotního souhlasu jsem pak pro každého člena připravil dokument, kde bylo uvedeno předběžné téma výzkumu, jeho trvání a očekávaný průběh. Tento dokument jsem každému z nich předložil k podpisu před rozhovorem. Vzhledem k tomu, že během rozhovorů zazněly názory, které mohly některé z účastníků poškodit, rozhodl jsem se následně přiznat účastníkům anonymitu.. Místo jejich jmen jsem v práci používal přezdívky, a změnil jsem také jméno skupiny. Veškeré výstupy mých pozorování budou samozřejmě všem účastníkům výzkumu dány k dispozici.

IV. SHŠ Genus

Založení regimentu

Jak jsem již uvedl v teoretické části, skutečné jméno skupiny jsem se rozhodl neuvádět a místo něj jsem vybral německý výraz pro rodinu, protože ve skupině se sešlo několik příbuzných. SHŠ Genus vznikla v roce 2005 oddělením několika členů jiné skupiny historického šermu. Většina dotazovaných se shoduje v tom, že rozpad nějaké skupiny bývá nejčastějším důvodem vzniku skupiny nové. Stejně tak se všichni dotazovaní členové skupiny SHŠ Genus, kteří přešli z původní skupiny, shodují, že problémem nebyly osobní neshody mezi členy skupiny, ale rozdílný pohled na pojetí historického šermu. Jejich původní skupina údajně směřovala spíše k divadelnímu pojetí, zatímco nová skupina se měla zaměřit více na rekonstrukci bojových technik podle dochovaných manuálů. SHŠ Genus čítá v současné podobě

pouze čtyři členy, které jsem pojmenoval Hejtman, Písař, Skaut a Holobrádek. Tyto přezdívky jsem vybíral podle víceméně náhodných charakteristik. Hejtman je hlavou skupiny, Písař umí psát středověkým písmem a sepisuje kroniku skupiny, Skaut býval skautským vedoucím a Holobrádek je nejmladším členem skupiny.

Těžko na cvičišti

Trénink

Skupina se pravidelně setkává na trénincích nejčastěji v různých tělocvičnách, v letních měsících, kdy je většina tělocvičen u škol nedostupná, pak i venku, například v parcích. SHŠ Genus se na trénincích setkává v tělocvičně na okraji Prahy. Tréninky původně probíhaly dvakrát týdně, v pondělí a ve středu od osmi do deseti hodin večer. Nicméně záhy poté, co jsem těchto tréninků začal účastnit, byly středeční tréninky zrušeny. Většina členů to odůvodňovala jednak nedostatkem času, jednak snahou ušetřit na pronájmu prostoru.

Trénink začíná srazem před tělocvičnou v osm hodin večer. Šermíře od jiných skupin lidí, kteří si chodí večer do tělocvičny zaspportovat, odlišují jen podlouhlé těžké pytle, které skrývají meče, někdy v ruce nesený štít. Před tělocvičnou ještě někdy proběhne rychlé retko a jde se na to. Průběh tréninku lze srovnat s průběhem hodiny tělocviku. Na začátku se cvičenci-šermíři převléknou do cvičebních úborů, které se nijak neliší od oděvů pro jiné sporty, obvykle tričko s krátkým rukávem, kraťasy nebo tepláky a sálová obuv. Jediným odlišným vybavením jsou kožené rukavice a zbraně. Historické kostýmy na trénink nepatří. Následuje rozcvička, při níž šermíři zahřívají svaly pro cvičení se zbraněmi. Nejčastěji se dělají kliky, sedlehy, dřepy a cviky na posílení zad. Někdy hrají šermíři místo rozcvičky fotbal nebo zvláštní verzi florbalu, kde hokejky nahrazují silnostěnné plastové vodovodní trubky, které jinak slouží pro nácvik technik, které jsou s meči příliš nebezpečné. Hokejky údajně nepoužívají, protože trefit míček pouze tyčkou je obtížnější a mělo by to rozvíjet koordinaci pohybů. Zda se bude hrát fotbal, „tyčkovaná“ či se budou dělat kliky obvykle rozhoduje to, zda někdo přinesl míč či míček. Rozcvička končí

důkladným protažením, zejména zad a kloubů nohou, které dostávají při šermířském postoji zabrat. Pak obvykle následuje krátká diskuze, co se bude dít dál. Buď se začnou cvičit šermířské techniky nebo se trénují souboje do vystoupení, někdy se přímo zkouší samotné vystoupení. SHŠ Genus chtěla využít mne jako nováčka k nacvičení jejich nového vystoupení s názvem „O syrečku“, nicméně nacvičování tohoto vystoupení se po dobu mého výzkumu konalo pouze dvakrát a pokaždé šlo v podstatě jen o zkoušení soubojů pro toto představení. Na závěr tréninku byl vyhrazen čas pro „bacátka“. Jsou to silnostěnné plastové vodovodní trubky obalené molitanem, které členové skupiny používají pro tréninkový boj. Zásah tímto „bacátkem“ je sice bolestivý, nicméně nehrozí zde zlomenina či tržná rána jako v případě šermu mečem. Meče, tedy ocelové repliky historických zbraní přicházely ke slovu málokdy, nejčastěji při zkoušení technik, nebo při zkoušení či opakování nacvičených soubojů.

Trénink plní v podstatě tři funkce. Především představuje pravidelný kontakt členů skupiny, ačkoli v případě SHŠ Genus je tento atribut do jisté míry potlačen, protože k setkávání dochází často i mimo rámec tréninků(hospoda). Druhou funkcí tréninku je nácvik a procvičování šermířských technik a to jak v rámci běžného opakování, tak i výuky nových technik. Výuka probíhá obvykle pod dohledem zkušeného člena skupiny nebo je za tímto účelem na trénink přizván Mistr, člen jiné skupiny, který se mimo jiné zabývá výukou šermířských technik. Třetí funkcí tréninku je pak příprava na bitvy a vystoupení. Tato funkce v této skupině převažuje, zejména nad funkcí druhou. Příprava vystoupení zahrnuje širokou škálu aktivit. Do jisté míry lze i trénink technik považovat za přípravu na vystoupení, protože většina jich je využívána v soubojích. A na správném provedení techniky závisí nejen správný dojem ze souboje, ale často i zdraví zúčastněných. K dalším aktivitám na podporu vystupování patří také nacvičování kaskadérských technik, různých pádů a zejména „značkování“ – divadelní hraní zásahů. Především značkování je věnována značná pozornost. Další důležitá součást přípravy na vystoupení je herecká průprava, která

se ovšem zužuje na základní pravidla (nemluvit zády k divákům, mluvit srozumitelně atd.).

Vystoupení

Výraznou součástí aktivity SHŠ Genus jsou vystoupení, tedy komponované scénky s ukázkami šermířských technik. Můj příchod do skupiny byl pro skupiny impulsem pro přípravu nového vystoupení, protože měli sice k dispozici jeden scénář, nicméně neměli dostatečné množství aktérů k obsazení všech rolí. Scénář vystoupení vzniká většinou jako autorské dílo člena nebo členů skupiny, v tomto případě byli autory Písař a Hejtman. Donesli scénář na trénink, kde se k němu mohli všichni členové skupiny vyjádřit. Scénář byl přijat všemi členy bez námitek a mohlo se tedy začít nacvičovat. Prvním krokem při nácvičování vystoupení je rozdělení rolí. Role nejčastěji přiděluje autor vystoupení, nicméně ne vždy jsou přiřazovány podle předpokládaných hereckých schopností šermíře. Důležitým faktorem jsou například šermířské zkušenosti dané osoby. Pokud jde například o roli, jejíž součástí je boj halapartnou, těžko ji získá šermíř, který v boji s touto zbraní nemá zkušenosti. Dalším faktorem je výstroj a výzbroj. Většina šermířského vybavení je vyráběna na míru nositeli a jiné osobě nemusí sedět. To sice tolik nevádí v případě, že tím kusem vybavení je například kabátec, nicméně v případě přilby nebo kyrsu už to může být problém. A protože každý šermíř si své vybavení volí v podstatě podle své vůle, předurčuje se tak vědomky či nevědomě k určitým rolím. Šermíř, který má vybavení a výzbroj lehkooděnce tedy pravděpodobně nebude hrát roli rytíře a naopak. Po rozdělení rolí následuje obvykle fáze nácvičování soubojů, protože právě demonstrace bojových technik jsou důvodem, proč vystoupení vzniká. Nejčastěji má souboj formu duelu, kde jsou oba bojovníci vybavení stejnými zbraněmi, nicméně viděl jsem řadu soubojů s velmi pestrými škálami zbraní (pánev, žebřík, čep atd.), stejně tak může boj probíhat ve třech či více lidech. Souboj vzniká jako do detailu nacvičená sestava technik a pohybových kreací. V každém okamžiku by kterýkoli z aktérů měl vědět, co se bude dít dál, zda přijde sek, bod či pád. Sestavit minutový

souboj trvá mnoho hodin a nacvičit ho tak, aby ho bylo možno prezentovat v bojové rychlosti bez rizika pro účastníky trvá i několik týdnů. Když je souboj sestavený, přichází znovu okamžik prvotní zkoušky. Souboj je třeba předvést ostatním členům skupiny. Ti mají posoudit, jestli je souboj „dobrý“, to znamená, jestli se bude divákům líbit. Vedle toho však musí posoudit, zda všechny techniky dávají smysl, popřípadě jestli není souboj příliš nebezpečný. Poměrně často zazní i námitky na prostor, vystoupení se odehrává většinou ve vymezeném prostoru a je tomu třeba souboj přizpůsobit. V případě že zazní námitky, obvykle se rozproudí debata. Ne vždy autoři souboje na námitky ostatních přistoupí, nicméně je vždy nechají zaznít. Často souboj pomáhá tvořit i osoba, která v něm neúčinkuje, například když si účinkující nevědí rady, jakou techniku v dané chvíli souboje použít.

Když jsou souboje nacvičené, je možné přistoupit k nacvičování scénáře. Nácvič je podobný běžné divadelní zkoušce s tím rozdílem, že režisér představení je obvykle totožný s autorem scénáře a patří k účinkujícím. Bohužel jsem neměl příležitost zúčastnit se vystoupení SHŠ Genus, protože vystoupení O syrečku nebylo nacvičeno do té míry, aby jej bylo možno předvést divákům.

Bitva

Jak jsem uvedl bitva je svérázným formátem na pomezí vystoupení pro diváky a hrou na hraní rolí. Účastnil jsem se dvou akcí toho typu přičemž, každá byla v jistém ohledu specifická.

Lehko na bojišti

Brtnice

Akce na Brtnickém zámku měla sloužit dvěma účelům. Jednak měla zpopularizovat uzavřený brtnický zámek, který je v havarijním stavu a bez nákladné rekonstrukce mu hrozí likvidace. Druhým důvodem byla propagace širšího hnutí, kterého se skupina účastní, a tím je projekt rekonstrukce jednotky německých landsknechtů z první třetiny 16. století. Jak se praví na jejich webových stránkách „*J sme sdružením*“

různých skupin i jednotlivců s cílem věrně napodobit jednotku námezdních vojáků z počátku 16. století - landsknechtů. Zabýváme se jak civilními, tak vojenskými aspekty života landsknechtů, což nám velmi usnadňuje skutečnost, že ve svých řadách máme historiky, lektory německé školy šermu, platněře, zbrojíře i vojáky. Mnoho z nás má dlouholeté šermířské zkušenosti, mnoho z nás se šermem zabývá jen krátce či nešermuje vůbec, přesto je každý platným členem naší jednotky. Naším cílem je získat, ověřit i prakticky vyzkoušet co nejvíce znalostí o době, životě a fungování typické landsknechtské jednotky z doby kolem roku 1525"⁴(převzato z <http://www.landsknechti.cz/uvod.html>) Vyráželi jsme v sobotu ráno a v 8:30 jsme dorazili na brtnický zámek. Skupina nebyla v plném počtu, zúčastnil se jen Písař, Skaut a já. Po příjezdu na místo jsme se převlékli za do pitoreskně vypadajících landsknechtských oděvů a začlenili jsme se do jednotky. V oddíle landsknechtů není velká příležitost výběru rolí, vojsko je rozlišeno podle způsobu boje. V rámci landsknechtského vojska je možné volit z pikenýrů, střelců z ručnic a obrněných dupsolnerů, kteří pobírali dvojitý žold a bojovali s dvouručními meči a halapatrnami. Vedle toho je v této skupině velitelský sbor jehož členové byli zvoleni při založení projektu. Skaut a Písař přijali role pikenýrů a tak jsem se jím stal také. Dopoledne bylo vyhrazeno nácviku pořadového cvičení podle dochovaných německých příkazů. Landknechti používali píky delší než 4 metry proto byla důkladná souhra a přesné plnění příkazů pro fungování oddílů nesmírně důležité. Bylo mi řečeno, že i skuteční landsknechti kladli velký důraz na výcvik a dopolední procvičení bylo v podstatě generální zkouškou na odpolední předvádění těchto pochodových cvičení divákům. Vedle těchto komponovaných představení však měla akce sloužit jako představení jiným způsobem. Měla návštěvníkům zámku ukázat, jak vypadal vojenský tábor z doby první poloviny 16. století a představit život vojáka této doby. Na nádvoří brtnického zámku vznikla polní kuchyně a návštěvníci mohli ochutnat stravu tehdejších vojáků, která se skládala především z různých kaší. K dispozici byla sladká kaše s rozinkami a hrachová kaše se špekem. Vedle toho

⁴ Citováno dne 22. 6. 2011

stálo na nádvoří několik stanů, kam mohli návštěvníci nahlédnout, aby spatřili životní prostředí vojáků. Čas na zámku byl pro členy projektu rozdělen do dvou zón. V první, dopolední zóně nebyl povolen vstup návštěvníkům a tak mohli členové uskupení věnovat čas přípravě programu pro návštěvníky. Jak jsem již zmiňoval, velkou většinu času zabral trénink pořadové s píkami, nicméně bylo rovněž nutné postavit historické stany a připravit prostředí zámku tak, aby vyhovovalo co možná nejvíce představě o vojenských táborech té doby. Vedle toho však byla možnost realizovat méně zjevný o to však důležitější záměr této akce. A tím bylo setkání lidí zabývajících se touto dobou, tedy členů projektu. Bylo to první setkání v roce a bylo třeba projednat řadu věcí. Protože přijelo několik nováčků s úmyslem se k tomuto projektu přidat, bylo nutné vysvětlit jim podmínky členství. Velký důraz byl kladen na kvalitní reprodukce dobové výstroje a výzbroje, proto byla nováčkům dána možnost si prohlédnout oděvy, zeptat se na jejich konstrukci a materiál. Stejně tomu bylo se zbraněmi, zbrojemi či předměty denní potřeby, jakými byly misky, nádoby na pití či křesadla.

Když nebyli v prostoru diváci, většina hovorů mezi účastníky se točila kolem šermu a historie. Probírali se repliky zbraní, kvalita nejrůznějších výrobců, dostatečného prostoru se dostalo i pomlouvám ostatních šermířů, zejména těm, kteří podle mínění ostatních na špatné úrovni, co do kvality výstroje a výzbroje, tak do kvality šermířského umění. Ale došla řada i na věci, které bych zaslechl při hovoru několika kamarádů na obědě při obědové pauze. Probírali se mobilní telefony, rodiny, počítače, politika. Právě hovor mezi účastníky je paradoxně jedním z nejvýraznějších rušivých faktorů, protože i před diváky zabrousí čas od času k tématům středověkému vojákovi nedostupným. Když nejsou diváci v dohledu účastníci často hovoří o svém vybavení, snaží se zjišťovat, zda je jejich vybavení v souladu s poznatky historie a archeologie. Velmi mě překvapila hloubka znalostí mnoha členů sdružení. Řadu svých názorů dokázali opřít o znalost dochovaných artefaktů či odborných publikací. A právě znalost pramenů a schopnost je prezentovat, i když ne vždy ověřitelná, představuje měřítko pozice v hierarchii. Ve

velitelských pozicích landsknechtského oddílu byli právě tito lidé. Pouze velitel byl údajně zvolen proto, že byl profesionálním vojákem a ví "jak řvát na lidi". Ale v podstatě na každou oblast života historického člověka bychom tam našli "odborníka". Vedle amatérských žízniců po informacích tam bylo možno najít i profesionální vědce(historika, archeologa).

Zámek byl i prostorově rozdělen několik zón. Nejskrytější zóna ukrývala výtobytky civilizace, které zůstávaly ukryty nejen před návštěvníky, ale i před samotnými účastníky. Všichni účastníci jsou si vědomi této iluze a přistupují na ni, aby zachovali představení sami sobě. Druhá zóna je rovněž nepřístupná divákům, ale většina moderních artefaktů již chybí, iluze oživené historie je téměř dokonalá. Jediné kazy tohoto obrazu představují občas zapálené cigarety nebo káva popíjená z dobové keramiky, těchto výtobytků se účastníci představení neradi zbavují, stejně jako toaletního papíru. Třetí zóna je vyhrazena samotnému představení a je přístupná divákům. Zde již by divák neměl vidět nic, co by narušilo idylu dobovosti. Divák má možnost nejen představení pozorovat, ale do tohoto pohyblivého obrazu vstoupit, může se procházet přímo tábořištěm, hovořit s účastníky a dokonce se představení účastnit, jsou jim poskytnuty zbraně i zbroj a mohou si život vojáka vyzkoušet, nosit vojákovu zbroj, zkoušet vojákovy zbraně, ochutnat jeho jídlo. Nemůže samozřejmě zažít ty z negativnějších stránek jako například spánek jen pod dekami v mrazivé noci. Tyto tři prostorové zóny se setkávají s dvěma zónami časovými. V okamžiku, kdy na zámku nebyli přítomni diváci bylo možno bez překážek přecházet mezi jednotlivými prostorovými zónami, zatímco v době, kdy byl zámek otevřený návštěvníkům byl průchod mezi jednotlivými zónami omezený, aby nebyla narušena iluze dobového tábora.

Libušín

Libušín je bitva, která má mezi šermířskými akcemi dlouhou tradici, letos se konal již 20. ročník. Mimo jiné se také jedná o největší setkání šermířů v Čechách,

pravidelně se jí účastní 1500-2000 šermířů. Koná se vždy o víkendu kolem 24. dubna v Libušíně u Kladna v areálu zrušeného koupaliště a jako mnoho jiných není rekonstrukcí žádné historické bitvy. Scénář je tedy plně v rukou organizátorů. Specifikem Libušína je určitá historická roztříštěnost. Organizátoři nespécifikují předem, do jaké doby se účastníci mají svou výzbrojí a výstrojí situovat, pouze požadují, aby jejich vybavení bylo kvalitní rekonstrukcí doby, kterou si účastník vybral. V táboře i na bojišti je tedy možné se setkat na jedné straně se skupinkami vikingů z 9. století, na straně druhé se švýcarskou pěchotou z konce 15. století. Akce začíná v pátek odpoledne, nicméně jednotlivé skupiny si přijíždějí dělat zábory pro svá tábořiště i týden předem, protože prostor pro tábořiště skupin je umístěn částečně do lesa, částečně do svahu a částečně do údolíčka potoka. Z toho důvodu je snaha získat si pro sebe dobré místo pochopitelná. SHŠ Genus se proto vydala postavit tábor již ve čtvrtek, nicméně i tak byl poměrně problém získat prostor pro stany. Podobně jako v případě Brtnice i na Libušín vyrážela skupina jako součást většího uskupení, v tomto případě sdružení nazývané Jednotka. Cílem tohoto sdružení je rekonstrukce pěší jednotky pavézníků a halapartníků z doby kolem roku 1450 situované na území Čech. Naše tábořiště čítalo šest stanů a co do počtu dvacet lidí. Čtvrteční odpoledne proběhlo ve znamení stavby tábořiště, vztyčování stanů kopání ohniště a především opakovaných cest to okolních lesů pro dříví na podpal. Zástupce skupiny došel také naši skupinu zaregistrovat, tzn. nahlásit pořadatelům. Zpět se vrátil s lístky na parkování a „camrátky“. To jsou různě zpracované přívěsky, které pořadatelům slouží pro spočítání účastníků a šermířů jako oprávnění ke vstupu na tábořiště bez placení vstupného. Rovněž slouží jako určitý památkový suvenýr. To vše jsme podnikali v běžných oděvech, respektive outdoorovém oblečení. Páteční den však znamenal ostrý zlom. Nastala totiž kostýmová povinnost. Od pátku se tábořiště připomínající do té doby více stanové městečko u letních hudebního festivalu změnilo na tábor dávnověkého vojska, a víkendoví obyvatelé těchto stanů se z běžných členů moderní společnosti proměnili v pestrou směsici vojáků, zbrojnošů a rytířů. A tím také začala jistá mobilizace.

Sotva se na večer rozhořely ohně, začali se šermíři přesunovat od ohniště k ohništi, aby pozdravili kolegy, se kterými se často neviděli od loňské bitvy v Libušině. Několikrát jsem byl svědkem paradoxní situace, kdy tábořiště nějaké skupiny bylo prázdné, protože se všichni vydali na obchůzky po táboře. Podobně vypadala i situace v našem táboře. S přibývajícými hodinami se začínaly objevovat typické příznaky masových společenských akcí, opilci a halasně vyřvávání písní. I zde se projevilo jisté specifikum historických bitev, protože společně s podroušenými šermíři a opileckými serenádami zazněly občas i výstřely z palných zbraní, bubnování a troubení na trubky a rohy.

Rána z děla oznamovala také sobotní budíček. Hned v devět hodin totiž začínala důležitá součást každé bitvy a to nácvik. Probíhá obvykle ráno na bojišti a jedná se vlastně o nacvičení scénáře pro bitvu, která se odpoledne bude konat pro diváky. Vzhledem k tomu, že na nacvičení bitvy do detailu není dostatek času, odehrává se nácvik většinou ve formě „nachozování“ manévrů různých oddílů. Důležitou roli hrají velitelé, tedy šermíři, kteří mají v bitvě představovat významné postavy ze scénáře. I v tom je důležitá úloha nácviku, protože si každý oddíl může zjistit, povely které osoby se má řídit. Zřejmě není jiná možnost jak koordinovat přesuny více než 1000 účinkujících na ploše o rozloze zhruba dvou fotbalových hřišť. Nácvik byl ukončen rozděláním stužek, které jednak odlišovaly jednotlivé armády od sebe, jednak prokazovaly, že se jedinec účastnil nácviku. Šermíř, který se nezúčastní nácviku, není vpuštěn do bitvy. Po nácviku byl čas k obědu. Jednotka vařila pospolu na společném ohništi. Každý přinesl jídlo, které si přivezl, aby se předvedl a podělil se svými druhy. I potrava byla přizpůsobena podmínkám a snaze přiblížit se historii, sestávala především z různého pečiva, vajec, masa a zeleniny. Brambory, rajčata, fazole i kukuřice patří k zapovězeným potravinám, protože patří k plodinám dovezeným z Ameriky. Potraviny jsou připravovány přímo na ohni, v kotlíku nebo na grilovacím roštu. Po jídle už je čas se připravovat na bitvu. Každý bojovník si připravuje své zbraně a zbroj. Právě v této chvíli obvykle šermíři zjišťují, že na některé součásti zbroje má utržený řemínek, nebo že přes zimu přibral a nevejde se

do zbroje. Je to tedy čas kvapných oprav na poslední chvíli. Na druhou stranu je to také okamžik, kdy může prezentovat nové součásti vybavení, které si pořídil přes zimu. V této době tedy nejčastěji členové skupiny předvádějí nové součásti zbroje, nové zbraně nebo součásti oděvu. Zhruba hodinu před bitvou se poklid v táboře promění v divoké hemžení. Blíží se bitva a všichni účastníci se urychleně oblékají do zbrojí a ozbrojují. Často se to neobejde bez asistence, protože historická zbroj se obléká těžko. Půl hodiny před bitvou jsou již obě armády sešikovány mimo dohled diváků. Před samotným začátkem bitvy se ještě Jednotka postaví do kruhu, spojí ruce a jednohlasně vykřikne: Jsme lůzy!. A boj může začít.

Samotná bitva se z pohledu účastníka velmi těžko popisuje. Domnívám se, že prožitek vřavy, řinkotu zbraní, křiku, vedra a prachu je těžko přenositelný. V zápalu bitvy snadno mizí logické myšlení a navrch získávají emoce. Jediná myšlenka zůstává: držet se s oddílem. Jen v jednotě je příslovečná síla. Kdo zůstane osamocen, brzy padá do prachu. Samotný boj netrvá většinou déle než hodinu, přesto v účastníkovi zůstává pocit, že bojuje už celý den. V hrdle je sucho, paže bolí, tělo je zmáčené potem. A najednou je konec. Zaznívá potlesk od diváků, šermíři se klaní a je čas hledat druhy, které žár bitvy oddělil od ostatních. Na závěr se celá Jednotka sejde na bojišti. Rychle zjišťujeme, jestli někdo není zraněný a pak spolu odcházíme z bojiště do tábora. V táboře šermíři odkládají výzbroj a výstroj a začíná další fáze, které šermíři přikládají velký význam. Přichází čas debaty o právě prodělané bitvě. Tato nadšená debata se za pomoci piva a dalších alkoholických nápojů protahuje až hluboko do noci. Ráno přichází vystřízlivění. Jednak alkoholové, jednak myšlenkové, protože je čas opustit tábořiště a vrátit se k běžnému životu.

Také Libušínská akce ukazuje rozdělení skutečnosti na několik zón. Znovu tu vidíme několik zón časových. Jednak je to časová zóna příjezdu do lokality bitvy. V této fázi neexistují žádná jasná pravidla či omezení, veškerý prostor je všem volně přístupný bez omezení. Zlom přichází v okamžiku začátku kostýmové povinnosti. V

ten okamžik je místo konání bitvy jasně rozděleno na oblasti s různě omezeným přístupem. Vzniká oblast přístupná všem bez rozdílu, která většinou zahrnuje stánky, kde se prodává pivo, parkoviště pro auta či zónu toalet. Pak je zde zóna s omezeným přístupem, do níž mají vstup povolený pouze osoby s historickým oděvem. Poslední zónu bych nazval intimní, představuje tábory jednotlivých skupin. Do této zóny mají povolený vstup pouze členové skupiny a osoby zplnomocněné, jejich známí. Takto nastavené zóny platí do okamžiku, kdy začíná v sobotu odpoledne program pro diváky. V tu chvíli se nastavení mění. Objevuje se nová zóna, z níž diváci sledují bitvu, kam jako oprávnění ke vstupu slouží buď zakoupená vstupenka nebo "camrátko". Na rozdíl od brtnické akce není tábořiště zpřístupněno divákům přímo, mohou si tábor prohlížet spíše z povzdálí. Ale i tomu se musí tábor přizpůsobit. Vzniká proto zóna, která je prezentována divákům jako dobové tábořiště, proto kterou platí v podstatě stejná pravidla jako pro třetí zónu brtnické akce. První zóna, která zahrnuje veškeré moderní propriety je přemístěna do stanů v táboře.

V chování členů skupiny na obou akcích lze identifikovat společné rysy i značné rozdíly. K společným rysům chování patří častá **komunikace** s ostatními účastníky akce. Na Brtnici této komunikaci nestálo nic v cestě, protože se jednalo o komorní akci několika skupin, které navíc sdílely společné tábořiště. Na Libušíně této komunikaci bránila relativní oddělenost táborů jednotlivých skupin, nicméně i tak se členové jednotlivých skupin běžně setkávali. Také témata rozhovorů se v obou případech v podstatě nelišila. Jasnou tématickou převahu měl samotný historický šerm, ať už šlo o zbraně, zbroje, odívání či samotné historické události.

K rozdílným rysům je možné zařadit **hierarchii**. V případě akce na Brtnici byla hierarchie skupiny rozpuštěna do hierarchického uspořádání vyššího celku, projektu rekonstrukce landsknechtské skupiny. V Libušíně zůstávala struktura skupiny nezměněna. Dalším rozdílem byl **výběr rolí**. Brtnice a zejména sdružení

„Landsknechti 1525“ limitovali své účastníky ve výběru rolí, protože vojenský oddíl má jasně vymezenou strukturu. V případě, že je definováno, že na skupinu deseti pikénýrů připadají čtyři střelci, není možné, aby si z dvaceti účastníků projektu patnáct zvolilo role střelců. Volba rolí je záležitostí nejen preferencí, ale také vyjednávání s ostatními členy sdružení. Volbě role tedy předchází vyjednávací fáze. Naproti tomu je Libušín prostředím, které kreativitu šermířů ani volbu rolí nijak neomezuje. Je možné se zde zaujmout jakoukoli rolí, aniž by volbu kdokoli napadal. Dalším rozdílem bylo právě **tábořiště**. Zatímco na Brtnici byl tábor koncipován jako jeviště pro diváky, bylo rozmístění stanů a ohnišť zcela podřízeno této funkci. Stany tedy stály rozestaveny tak, aby diváci mohli nahlížet dovnitř a pozorovat životní prostředí historického vojáka, a také ohniště byla umístěna v popředí, aby diváci viděli, jakým způsobem se dříve vařilo. Naproti tomu na Libušíně vznikala tábor živelně, proto bylo jeho vzezření odlišné. Každá skupina stavěla své tábořiště jako přibližný kruh kolem ohniště, které bylo naopak nejvíce skryto pohledu zvenčí. Také vchody stanů směřovaly směrem k ohništi. Tábor proto nevypadal tak úhledně, o to více se však možná podobal reálnému vzhledu vojenského ležení, protože jeho účelem nebylo představení pro diváky, ale skutečné přespání a život.

Dramaturgické hledisko Erwinga Goffmana

Erwing Goffman definuje interakci jako vliv jednotlivců na činy druhých v jejich bezprostřední fyzické přítomnosti, přičemž tento vliv je vzájemný. Termínem představení pak označuje veškerou aktivitu při konkrétní příležitosti, jejíž účelem je udělat dojem. Představení se provádí v časově i prostorově vymezené oblasti, kterou autor nazývá region. Termínem „přední region“ označuje autor místo, kde představení probíhá. I když je představení hráno na „scéně“, některé aspekty představení, jako by nebyly hrány pro obecenstvo, ale pro tento přední region. Výkon jednotlivce v předním regionu můžeme chápat jako úsilí vzbudit dojem, že jeho činnost v regionu zachovává a splňuje určité normy.

Potlačované aspekty činností jsou realizovány v „zadním regionu“ či „zákulisi“. Je zde také možné nazkoušet si výkon či učít nové členy týmu. Zadní region výkonu je obvykle umístěn na konci prostoru, kde je výkon prezentován. Cesta z předního regionu do zákulisí bude pro členy obecnstva uzavřena nebo je celý region před obecnstvem ukrytý. Vedle těchto regionů navrhuje autor ještě region zbytkový, což jsou všechna místa jiná než vymezená předním a zadním regionem. (Goffman, 1999). Z tohoto hlediska je možné označit trénink skupiny považovat za zadní region, kde probíhá příprava na představení, tedy vystoupení či bitvu. Trénink slouží šermířům, v autorově pojetí tedy kolektivu účinkujících, k přípravě výkonů, které směřují k vyvolání patřičného dojmu. I z toho důvodu se na tréninku šermíři nepohybují v historických oděvech, protože ty jsou vyhrazeny pro přední region. Bitvu je pak možno označit za přední region, protože zde probíhá představení. Dojem však nesměřuje přímo k divákům, kteří se na bitvu přišli podívat, ale k ostatním šermířům. Úspěšným představením je vyvolání dojmu historického tábořiště obývaného vojáky v dokonale rekonstruovaných oděvech. Z jiného hlediska lze za přední region označit tábořiště a zadním regionem chápat vnitřek stanů. Přední region pak bude vyhrazen pouze pro věci, které jsou v souladu s představením, tedy artefakty, které spadají do určené historické doby, zatímco zadní region bude skýtat útočiště výtvarným moderní civilizace. Zde se také účinkující mění z nezúčastněných osob díky historickým kostýmům v účinkující. Na Brtnici byl tábor a dokonce i vnitřek stanů zcela otevřený pohledům návštěvníků, funkci zadního regionu tedy přebíral prostor se zaparkovanými auty, který byl návštěvníkům nepřístupný.

Van Gennep rozděluje společnost na profánní a posvátnou oblast. Tyto dvě sféry jsou v naší společnosti jasně oddělené. Pokud chce někdo přejít do sféry posvátna „musí provést obřady, to znamená úkony zvláštního rázu, související s citovou tendencí a s určitou mentální orientací – profánní svět a posvátný svět jsou navzájem neslučitelné a to do té míry, že přechod z jednoho do druhého není možný

bez přechodné doby“(Gennep, 1996, str. 12). Přejchod se realizuje pomocí zvláštní kategorie přechodových rituálů, které autor rozděluje na rituály odluky, rituály pomezí a rituály sloučení(Gennep, 1996).

Už trénink skupiny představuje přechod z profánní oblasti obyčejného života do oblasti „posvátné“, která je vyhrazena pouze specifické skupině lidí, členů skupiny. K rituálům odluky bych v té souvislosti řadil pozdrav, kterým se jednotlivý členové vymezují z ostatní společnosti. K pomezním rituálům je pak možno přiřadit převlékání do tréninkového oděvu. Tyto dvě rituální fáze se odehrávají mimo „posvátnou“ oblast, tělocvičnu. Pozdrav je realizován mimo budovu, převlékání probíhá v šatně. Rozcvička se již odehrává v tělocvičně je ji proto možné přiřadit k rituálům sloučení. Stejná rituální sekvence probíhá také na konci tréninku, proběhne docvička, šermíři se převléknou a nakonec loučí. Tyto rituály provádí celá skupina dohromady v určený čas. Nicméně i v případě, že některý člen skupiny dorazí pozdě, zůstává struktura zachována. Pouze pozdrav jako odlučovací rituál musí proběhnout v tělocvičně, kam opozdilec nahlédne aby pozdravil, pak se však vrací do šatny převléknout a rozcvičuje se znovu v tělocvičně, aby se pak zapojil do tréninku skupiny. Sice je tím poněkud narušena posvátnost prostředí, nicméně to není takový prohřešek, jako se nepřevléknout, nebo nepozdravit své kolegy. I proto se očekává, že jakýkoli návštěvník se tomuto rituálu podrobí.

Daleko výraznější a propracovanější je přechod z profánního do posvátného prostředí na bitvě. Zejména jsou zde tyto dvě dimenze daleko ostřeji odděleny. Na jedné straně je tu běžný svět 21. století, na straně druhé tábor z doby dávno minulé. Oddělení se projevuje v prostoru i v čase, Prostorově je oddělení úplné, tábor je ohrazený plotem, časově se prostředí bitvy stává posvátným okamžikem začátku kostýmové povinnosti. Rituál odluky od moderního prostředí je v podstatě v podstatě jednoduchý, probíhá tak, že zástupce skupiny ji zaregistruje u pořadatelů. Tím jsou členové skupiny vyjmuti z masy běžných lidí a na cestě k účastníkům bitvy. Nejbohatší je období pomezí, protože v něm je třeba postavit stany, vykopat ohniště a vůbec vše připravit k táboření, respektive z běžného prostředí vytvořit

prostředí posvátné. Rituálem sloučení je pak výměna oděvu za historický. Odznakem úspěšného přechodu je camrátko, které každý šermíř nosí tak, aby bylo vidět. V okamžiku, kdy je postavený tábor, šermíř má na sobě historický oděv a na něm připevněné camrátko, je přechod dokončen a šermíř se zcela oddělil od profánního světa. Rituál spojený se zpětným přechodem z „posvátného“ prostředí bitvy do profánního prostředí běžného života je mnohem méně zřetelný a především méně časově vymezený. Když se chystají šermíři odjet, svléknou si historické oděvy, sbalí tábor a odjedou. K předprahovým rituálům zde patří svléknutí historického oděvu, prahové období má prakticky stejný průběh jako při příjezdu pouze v opačném gardu, stany se skládají a ohniště zasypává. Poprahový rituál však nespočívá v návštěvě organizátorů, jak by se mohlo zdát, ale v loučení se známými v tábořišti. Je tím dokončena odluka, ale na druhou stranu se tím potvrzuje sounáležitost s ostatními šermíři. Gennep uvádí, že v případě opouštění nějaké skupiny dostává jedinec nějaké znamení, že v této skupině byl (Gennep, 1996). Tímto znamením je camrátko, které si šermíř z bitvy odváží.

Mužstvo

Verbování

Na základě analýzy rozhovorů jsem identifikoval dvě úrovně událostí, které každého z členů dovedly k této aktivitě. V první řadě je to zážitek z dětství. Polovina dotazovaných uvedla, že jako děti viděli vystoupení šermířů na nějakém hradě či zámku a že na ně tento zážitek zapůsobil. V té souvislosti zazněla také zmínka o výrobě prvních zbraní ze dřeva. Druhým rozhodujícím faktorem byl vstup osoby, kterou nazývám verbíř. **Verbíř** je z mé definice člověk, který se historickým šermem zabývá a v určitý okamžik osloví osobu mimo okruh ostatních šermířů. Verbíři mohou být přátelé, nicméně ve zkoumané skupině tuto roli plní často členové rodiny. Tři členové skupiny patří do jedné rodiny, jedná se o dva bratry a jejich bratrance. U nejstaršího z trojice, bratrance Písaře, jsem identifikoval oba vstupní impulzy, jak zážitek z vystoupení z dětství, tak vliv verbíře, tedy kamaráda

z kyberpunkové kapely. Roli **Verbíře** pak přebírá on sám, když do skupiny přivádí svého mladšího bratrance Hejtmana, a jako poslední člen rodiny se historickým šermem začíná zabývat Hejtmanův mladší bratr Holobrádek. Tato rodinná trojice se pak odděluje od původní skupiny historického šermu a zakládá SHŠ Genus společně se Skautem. Jeho cesta k historickému šermu je složitější. Identifikoval jsem u něj výše uvedené události, ovšem s tím, že **Verbíř**, v tomto případě kamarád, ho nepřivedl přímo do nějaké skupiny historického šermu, ale sehnal mu první meč a zavedl ho do jedné ze šermířských škol. Tento jev, kdy nováček nevstupuje přímo do konkrétní SHŠ, ale nejprve podstupuje průpravu v šermířské škole, se u dalších členů skupiny nevyskytnul. Skaut také jako jediný nepůsobil ve více skupinách, ale je a byl pouze členem SHŠ Genus.

Nacházíme zde iniciační moment z dětství, který dotazovaným natolik ulpěl v paměti, aby ho dokázali přesně identifikovat. Toto prvotní setkání však nebylo dostačujícím impulsem, aby zájem o historický šerm překročil hranici dětské hry. Je třeba dodatečného impulsu, který přichází ve formě druhé osoby. Tato osoba je specifická tím, že se již touto činností zabývá. I v tomto případě je adept pasivní jednotkou, aktivita přichází ze sféry šermu, iniciativu přebírá verbíř. Ve zkoumané skupině jsem se nesetkal s případem, že by jedinec aktivně vyhledával příležitost ke vstupu do SHŠ nebo ji snad sám zakládal bez předchozí zkušenosti. V případě, že roli verbíře přebírá člen rodiny, je situace poněkud jiná. Ve všech případech byl verbířem starší příbuzný, Hejtmana přivedl k šermu Písař, jeho starší bratranec a on sám potom jako starší bratr inicioval Holobrádka.. Kromě toho, jak Hejtman, tak Holobrádek shodně uvedli, že s jejich verbířem přicházeli do styku úžeji, než tomu bylo u Skauta, kterému byl verbířem jeho kamarád. Dopad každodenního setkávání se s touto aktivitou byl členů rodiny jistě silnější než v případě setkávání s kamarádem u Skauta. Pouze u nejmladšího člena šermířského klanu jsem se setkal s jistým obdivem ke staršímu bratrovi, který jeho vstup k historickému šermu mohl také ovlivnit. Vidíme tedy, že typickým rysem této iniciace je pasivita nováčka a naopak aktivita Verbíře.

Proč však členové SHŠ u šermů zůstali a věnují se mu často již mnoho let? Zde opět nacházíme v rámci skupiny několik motivů, které jsem rozdělil na emocionální a intelektuální. Za **emocionální motivy** považuji takové, které patří do kategorie prožitkové (nadšení, radost atd.). V té souvislosti nejčastěji zazněl pojem adrenalin. Jeho výklad však dotazovaní rozdělují do dvou kategorií. Na prvním místě je to vzrušení z boje, pocit nebezpečí, zážitek na hranici reálného zápasu o přežití. Tuto kategorii prožitku hledají šermíři především v bitvě, kde v mase lidí a zbraní není problém tyto pocity prožít.

Druhou kategorií je adrenalin ve smyslu výstupu před diváky. Dotazovaní hovoří o exhibicionismu, o vzrušení z možnosti předvést se před diváky o uspokojení z potlesku. Jediný, kdo tuto kategorií považoval ze nepříjemnou, byl Skaut, který jediný uvedl nepříjemné pocity v souvislosti s výstupem před diváky.

Intelektuálními motivy rozumím takové, které nelze zařadit k motivům emocionálním. Na prvním místě je to zájem o historii a vojenství. I v tomto případě všichni dotazovaní uvedli, že je zajímavá historie a vojenství. Jediný Holobrádek však uvedl, že se u něj tento zájem objevil až poté, co se tímto koníčkem začal zabývat.

Stranou obecného zájmu o historii je tu motiv studia bojového umění. Dotazovaní uvádějí, že tato záliba znamená také studium starých šermířských technik a jejich zkoušení v praxi. I to lze považovat za intelektuální motiv, protože souvisí s hledáním informací a rekonstrukcí historie.

Mimo intelektuální i emocionální motivy stojí poslední motiv alternativy. Je jím snaha účastnit se něčeho neobvyklého, snaha zabývat se něčím neobvyklým. Tento motiv vystupuje výrazně v okamžiku, kdy si tázaní stýskají nad tím, že dnes už se historickým šermem zabývá příliš mnoho lidí. Ztrácí se tedy pocit výjimečnosti, který se výrazně objevuje zejména u Písaře.

Role

V prvé řadě je v rámci historického šermu odlišit hraní rolí a hraní si na hraní rolí. Hraní rolí představuje naplňování úlohy ve vystoupení, které má přesně daný scénář.

Role si sice jednotlivý členové skupiny mohou někdy vybrat podle své vůle, nicméně jakým způsobem tuto roli naplňuje, neurčuje jejich svobodná vůle a imaginace, nýbrž scénář. Prostor pro hraní rolí nabízí prostředí bitvy, kde mimo čas samotného boje je prostor pro hraní si na hraní rolí. Hra obvykle začíná až v sobotu ráno, kdy začíná také tzv. **kostýmová povinnost**. I když jsem uvedl, že bitva dává možnost svobodně naplňovat roli, jako každý hra na hraní rolí má několik zastřešujících limitů. Volba rolí je omezena několika způsoby. Především je **mez historická**. Pořadatel bitvy velmi často určuje, jakého historického období se bitva týká a hráči náležící do jiné doby se hry nesmí účastnit. Pokud například organizátoři vyhlásí, že bitva se odehrává v polovině 15. století, nemohou se jí pochopitelně zúčastnit hráči představující role ze století 17. a naopak. S tím souvisí **mez geografická**, hráč obvykle nesmí ztvárňovat roli, která nezapadá do geografické oblasti dějiště bitvy. Většinou jsou hráči omezeni územím Evropy. Někdy je však přímo požadováno, aby se bitvy zúčastnili hráči v rolích osob z orientu, například při rekonstrukcích vojenských střetů křesťanských rytířů se Saracény.

Dalším omezením, které ovšem většinou není příliš jasně definováno, je **mez profesní**. Vzhledem k tomu, že v případě bitev se jedná o předvádění vojenských střetnutí, výběr rolí pro hráče je omezen na vojenství a s tím související profese. V rámci těchto mezí však není výběr nijak omezen. Neexistují normy pro jednotlivé skupiny rolí, bitva tedy neusiluje o demonstraci sociální struktury v nějakém historickém okamžiku. K povoleným nevojenským rolím patří role kněží a markytánek, které většinou představují partnerky či manželky šermířů. Posledním a pro definici hraní si na hraní rolí nejdůležitějším hlediskem je pak osobní šermířův vkus. Při dotazech na roli, kterou by rádi v rámci šermu představovali, se všichni dotazovaní členové skupiny se ve svém výběru postav v podstatě shodli. Na bitvách představují výše postavené měšťany, popřípadě zchudlé šlechtice. Zajímavé je, že zatímco Skaut uvedl, že SHŠ Genus nemůže přestavovat skupinu žoldnérů, protože jejich oděvy a chování jsou příliš „civilizované“, Holobrádek naopak tuto roli pro

sebe považoval za optimální. Zdůrazňoval relativní svobodu těchto lidí v rámci středověkého uspořádání společnosti. Odůvodnění těchto voleb je vždy několikeré. První z nich bych označil jako **bezpečnostní**. Tuto skupinu šermíři volí podle svých slov proto, že ve sledované době, tedy v polovině 15. století již tato třída disponovala těžkou zbrojí, kterou považují pro zápolení v bitvě za náležitou pro ochranu před zraněním.

Druhé hledisko je možné označit jako **ekonomické**. Vzhledem k tomu, že hráči věnují ladění vybavení své role značnou pozornost, je tato jejich volba především kompromisem mezi relativně jednodušejí poříditelem vybavením příslušníka chudiny a značně finančně náročnou výbavou šlechtice. Kromě toho pro ně pojem „rytíř“ nese jisté sigma. Považují většinu šermířů, kteří chtějí hrát roli velmože za osoby, které své role hrají špatně a nehodlají rozšiřovat řady špatných hráčů. S tím souvisí poslední hledisko, které jsem nazval dramaturgické. U některých rolí členové skupiny předpokládají specifické vzorce chování, které nechtějí nebo nemohou napodobit. Například pro roli šlechtice je vedle kvalitního vybavení nepřijatelné si sednout na zem a s ostatními si opékat maso na klacku. Proto raději volí cestu kompromisní, role ve středu středověké hierarchie.

Goffman v té souvislosti hovoří o socializaci role, což je podle něj upravování role takovým způsobem, aby odpovídala chápání a očekávání společnosti, které je předváděna. S tím souvisí jistá míra idealizace. A pokud má jednatel svým představením vyjádřit ideální normu, musí se jisté činnosti vzdát, nebo ji zakrýt pokud těmto normám neodpovídá (Goffman, 1999). Role šlechtice představuje tak těžký úkol pro hráče, protože na idealizované úrovni vyžaduje přílišné oběti, například ve formě nákladného vybavení a na straně druhé se hráč musí vzdát řady aktivit, aby tuto normu dokázal zachovat. Nesmí tedy sedět na zemi nebo vykonávat jiné aktivity, které jsou považovány za pro šlechtice nevhodné. Pokud vezmeme v potaz tři úrovně hraní podle Bainbridge, kde první úrovní hry je schopnost hráče v kombinaci s náročností role, kterou chce přestavovat (Bainbridge, 2010), pak

všichni členové SHŠ Genus se shodli na tom, že role šlechtice je mimo jejich schopnosti a klade příliš vysoké nároky na hraní.

Definice špatného a dobrého hraní je poměrně nejasná, nicméně obecně lze říci, že pokud si hráč zvolí nějakou postavu, měl by své vybavení přizpůsobit její pozici ve středověké společnosti. Správně rekonstruovaná postava se vyznačuje několika charakteristikami. Na prvním místě je to **sladěnost**. Šermíři obzvlášť citlivě vnímají rozpor mezi vybavením v bitvě a vybavením v táboře. Pokud si tedy hráč vybere postavu rolníka, neměl by se v bitvě pohybovat v těžké zbrojí, protože středověký rolník si ji nemohl dovolit. Totéž samozřejmě platí naopak. Další důležitou kategorií jsem nazval **dobovost**. Znamená to, že je jednotlivé součásti výzbroje a výstroje by měly pocházet se stejného historického období. Pokud si například hráč zvolí postavu žoldnéře z poloviny 15. století, neměl by v bitvě nosit přilbu datovanou až do konce 15. století, a totéž platí pro civilní oděv postavy. Poslední charakteristikou dobře rekonstruované postavy je **autenticita**. Tím rozumím rekonstrukci vybavení v souladu s poznatky historie a pomocných věd historických, zejména archeologie. Naplnit tuto charakteristiku považuje většina šermířů za nejobtížnější.

Správně napodobit historickou postavu je obtížný proces. Sami šermíři si uvědomují, že při utváření role dříve či později budou muset přistoupit na kompromis. Typickým příkladem je odívání. Pokud by mělo být napodobení oděvu přesnou rekonstrukcí oděvu ze středověku, byla by každá část oděvu šita v ruce z lněného či vlněného plátna. To je pro řadu šermířů obtížně proveditelné, proto se uchylují k nejrůznějším kompromisním řešením. Například jsou vnitřní švy provedeny oděvu provedeny šicím strojem, zatímco viditelné švy jsou šité v ruce, nebo si pořídí oděv, který je sice z vlny, nicméně má bavlněnou podšívku. Goffman tuto činnost nazývá utajování a rozlišuje tři úrovně. Především jde o činnosti, které jsou neslučitelné s názorem, který chce účinkující v publiku vyvolat. Druhou kategorií je napravování chyb ještě před představením a utajení samotného faktu, že k nim došlo. Třetí kategorií představuje fakt, že účinkující předvádí pouze výsledný

produkt(Goffman, 1999). Za činnost neslučitelnou s názorem publika lze například považovat čištění zubů pomocí kartáčku a zubní pasty. Tuto činnost by neměl vidět nejen divák jako civilní návštěvník bitvy, ale ani člen předního regionu, tedy šermíř v tábořišti. Proto se tyto činnosti provádí vždy stranou tábora. Do druhé kategorie je možné zařadit případy, kdy šermíř nosí brýle a v rámci představení je nahradí kontaktními čočkami. Do třetí kategorie můžeme zařadit veškerou přípravu na bitvu. Například historicky působící ohniště je většinou vykopáno moderní lopatkou, historický oděv je šitý na šicím stroji, veškerá potrava pochází ze supermarketu. Ke hraní postav se váží tři pojmy, které by měl znát každý šermíř. Je to „living history“, „koukatelné minimum“ a „keckař“. Living history nebo také zkratka LH znamená v pojetí šermířů dokonalé napodobení vnějších projevů života v historii včetně výrobních postupů. Jakékoli použití moderní technologie není přípustné. Například správný oděv pro LH musí z přírodního plátna utkaného na stavu a sešitý ručně přírodní nití. Tento směr je pro řadu šermířů příliš náročný, proto se řídí pravidly KM neboli koukatelného minima. Tento pojem znamená, že historie je napodobována napohled správně, například co se týče materiálu a střihů oděvů, ale dobového vzhledu není dosaženo dobovými postupy. Keckař je šermířské označení osoby, jejíž vzhled naprosto neodpovídá požadavkům organizátora. Původně šlo o šermíře, kteří se v táboře pohybovali bez dobové obuvi, tedy v „keckách“, nicméně dnes jsou tímto termínem označováni všichni, jejichž oděvy a vybavení jsou špatné.

Hodnocení, zda ten který hráč svou roli ztvárňuje dobře, je silně individuální, obvykle v závislosti na historických znalostech hodnotitele. Členové sledované skupiny vnímají tyto kategorie nesmírně citlivě. Velmi důkladně přezkoumávají každou součást vybavení, kterou si chystají pořizovat. Hledání informací může mít jednak podobu individuální, kdy se šermíř na vlastní pěst pokouší dohledat artefakt v literatuře či na internetu, jednak kolektivní, kdy pátráním v knihách, a nejčastěji na internetu, jednak dotazy na kolegy, o nichž se domnívají, že mají o tomto hlubší znalosti. U napodobení vzhledu však jejich pojetí role končí. Pokud použijeme

Goffmanovu terminologii, kde je výkon účinkujícího hodnocen mimo jiné podle vzhledu a způsobu vystupování (Goffman, 1999), pak šermíři sledované skupiny se vždy soustředili na hodnocení vzhledu ostatních účinkujících. Šermíři ve sledované skupině považují roli za správně zrealizovanou v okamžiku, kdy je její oděv v souladu se zvoleným obdobím, a kdy odpovídá historické skutečnosti každý detail vybavení a vzhledu. Herecké ztvárnění role není požadováno ani vyhledáváno. Vzniká tak paradoxní situace, která je v rozporu s běžným pojetím hereckého projevu. Zatímco v divadle dokáže dobrý herec ztvárnit jakoukoli postavu s minimálními hmotnými prostředky, v pojetí SHŠ Genus je lepší svou roli vůbec nehrát a veškerou pozornost věnovat uvádění oděvu a vybavení do souladu s poznatkami o cíleném historickém období. V prostředí bitvy byli členové skupiny vždy komentováni vzhledem ostatních šermířů, nikdo se nikdy nepozastavil nad dramatickou stránkou jejich pojetí. Nad dramatickou stránkou jejich rolí ani nepřemýšlejí. Jediným jejich zájmem je takřka muzejně strnulý obraz historické skutečnosti. V okamžiku, kdy se obraz uvede do pohybu, iluze mizí. U SHŠ Genus tedy představa historického šermu jako hraní na hraní rolí není naplněna v rovině vnitřní. To neplatí o rovině vytváření dojmu a prostředí, kde je naopak snaha všech členů velmi silná.

Hodnosti

V SHŠ Genus je možno rozlišit několik různých struktur, které jsem rozdělil do několika skupin. Na prvním místě je to skupina **biologická**, tedy skupina struktur, které vychází z biologických faktů. Do této skupiny patří věková struktura skupiny. Nejmladší člen skupiny je Holobrádek, kterému je 25, druhý nejmladší je Hejtman, kterému je 31, Skautovi a Písaři je oběma po 35. Sami členové skupiny nepřisuzují věku žádný zvláštní význam, věkový rozptyl deseti let nepředstavuje v rámci skupiny žádné znevýhodnění či zvýhodnění ať už fyzicky nebo mentálně. Už podstatnější vliv má vzhled jednotlivých členů, protože ten má vliv na volbu obsazení do vystoupení. I jednotlivě všichni tázání poukazují na to, že při výběru

rolí je základním kritériem vzhled. Pro nejmladší postavu je tedy vybírán nikoli nejmladší člen skupiny, ale ten o kterém se všichni shodnou, že jako nejmladší vypadá. Další struktura, která má ve skupině velký vliv je **struktura příbuzenská**. V jednom kolektivu se tu sešli dva bratři a jejich bratranec.

Druhou skupinu jsem označil jako **informační**. To je skupina interní, která má však v rámci historického šermu jistý přesah. Zejména se to týká hierarchie, kterou jsem označil jako **zkušenostní**. Jedná se o rozdělení členů skupiny podle zkušeností s historickým šermem, zejména praxe v přípravě vystoupení a zkušeností s vystupováním. Tato struktura přesahuje skupinu, protože zkušenosti s vystupováním mohl šermíř získat i v jiné skupině. Druhou hierarchii, která spadá to této skupiny, jsem pojmenoval **znalostní**. Ta zahrnuje jednak znalost historie obecně, jednak znalostí historických reálií a historie vojenství. Do této skupiny řadím také hierarchii kontaktní, která je určena podle množství kontaktů s dalšími šermíři, které člen skupiny má. Poslední je skupina **formální**, do které patří struktura úloh ve skupině.

Skaut má ze skupiny nejdelší zkušenosti a také nejbohatší kontakty s ostatními šermíři. Vedle toho je považován za osobu s nejrozsáhlejšími vědomostmi oblasti historie a historického vojenství, ale také šermu dlouhým mečem. Druhý v této hierarchii je Hejtman, který sice nemá tak výrazné znalosti historie ani vojenství, ale díky výrobě zbrojí shromáždil značnou sumu informací o zbrojířství a společně s Písařem má nejbohatší zkušenosti s vystupováním. Další je Skaut, který se ovšem nezabývá historií všeobecně, ale pouze vojenstvím a šermem tesákem, a nemá příliš zkušeností s vystupováním, ani kontaktů s ostatními šermíři. Podle formální hierarchie je šéfem skupiny Hejtman, který skupinu zastupuje při dojednávání vystoupení a měl by také vystupovat jako náčelník uvnitř skupiny. V této funkci se však příliš nerealizuje směrem dovnitř skupiny, podle mých pozorování je většina rozhodnutí či sporných otázek řešena dohodou všech členů. Tento rozhodovací proces všichni uvedli i při rozhovorech. Funkci velitele oddílu v bitvě od Hejtmana přebírá Písař. Hejtman k tomu uvedl, že jako velitel by si v bitvě tolik nezabýval.

Jedinou další pozicí, kterou lze ve skupině najít, je funkce pokladníka, kterou zastává Skaut, jak sám říká proti své vůli. Tato funkce zahrnuje v podstatě pouze vybírání pravidelných měsíčních příspěvků a úhradu tělocvičny, kde probíhají tréninky.

Veškeré tyto hierarchické úrovně se při aktivitách skupiny střetávají. Typickým bodem střetu více hierarchií je trénink a zejména příprava nového vystoupení. Autory vystoupení jsou většinou Hejtman s Písařem, a jejich autorita ve skupině v této oblasti není zpochybňována, nicméně při choreografii souborů se tato autorita střetává například s autoritou Skauta, který může poradit s choreografií souborů s tesákem. Mezi Hejtmanem a Písařem však vznikají spory, které obvykle nedojdou rychlého řešení, protože jim chybí třetí osoba s podobnými zkušenostmi, která by se postavila na stranu jednoho z nich a spor rozhodla. Pokud si však Holobrádek chce pořizovat novou součást výzbroje, může se spolehnout na to, že získá většinový názor, protože mu mohou poradit tři srovnatelně informovaní šermíři. Příbuzenské vztahy se ve skupině nijak výrazně neprojevují, pouze u Hejtmana jsem zaznamenal tendenci ke zdůrazňování své pozice staršího bratra.

Pasování

Můj vstup do skupiny lze považovat za typický iniciační rituál. Van Gennep uvádí, že v iniciačních rituálech jde o vstup do profese, tajné společnosti či do nějaké funkce. Protože se jedná se rovněž o rituály přechodové, hledal jsem tedy tři autorem popisované kategorie, tj. odlučovací, pomezí a slučovací rituály (Gennep 1996). Odlučovací rituál má několik fází. Především je to první návštěva tréninku. Před samotnou návštěvou se adept od Verbíře dozvídá, jakým způsobem se má připravit na přechod z běžného života do tréninkového prostředí. Verbíř mu tedy řekne, aby si připravil potřebný oděv a seznámí ho s termínem tréninku. Tyto informace mají sloužit k tomu, aby adept svým chováním nenarušil přechodový rituál ostatním členům. První částí přijímání jsou tedy instrukce k hladkému přechodu mezi běžným

a tréninkovým prostředím. Po absolvování přechodu je nováček, tedy už v tělocvičně a v tréninkovém oděvu, verbířem představen ostatním členům skupiny. Tím končí odlučovací rituály, nováček byl informován a prošel úspěšně přechodem mezi profánním a posvátným prostředím. Následuje řada pomezních rituálů, která se odehrává v různě dlouhém období, ale vždy zabere několik tréninků. Pomezí se vyznačuje tím, že adept dochází na tréninky, ale stále není považován za člena skupiny. Liminární období je specifické rozsáhlou výměnou informací. Tyto informace jsem rozdělil na vědomosti a praktiky. První výměna informací probíhá již na prvním tréninku. Nováček je členy skupiny tázán, jestli již má nějaké šermířské zkušenosti, jestli již působil v jiné skupině a zjišťují se jeho znalosti historie. Na druhou stranu jsou adeptovi poskytnuty informace o šermířském stylu, který praktikuje daná skupina, do jakého období se členové pokoušejí řadit. Verbíř, popřípadě šéf skupiny ho také informuje o hierarchii skupiny a o specializaci jednotlivých členů. V mém případě jsem uváděl jména předchozích skupin a šermířské styly a mistry, kterými se tyto skupiny zabývaly. Šéf skupiny, Hejtman, mě následně informoval, že skupina se zabývá šermířským stylem podle šermířských knih Hanse Talhofferera a vybavením se snaží stylizovat do období poloviny 15. století ve střední Evropě. V praktické části výměny informací se adept učí šermířský styl skupiny, případně se učí role do vystoupení. Liminární období trvá různě dlouho, protože za slučovací rituál je považována účast nováčka v bitvě po boku ostatních členů skupiny. Tento rituál začíná přípravou na bitvu, kde je prvním znakem sounáležitosti společné oblékání do zbrojí. K této praktické stránce přináší i stránka informativní, nováček dostává instrukce o chování v bitvě. V mém případě jsem byl informován, abych se v každém případě držel svých druhů, abych si chránil hlavu a v případě pádu se snažil dostat mimo skrumáž. Avšak nejdůležitějším rituálem, který představuje spojení jedince s novou skupinou je spojení rukou těsně před bojem a společný pokřik. Tím skupina stvrzuje svou sounáležitost a přizváním nováčka k této praxi ho fakticky potvrzuje jako plnoprávného člena skupiny. Bitva pak je vlastně o zkoušku síly a spolupráce.

Zakončení poprahového rituálu představuje společná oslava bojovníků po bitvě. I když si nikdo z členů nedokázal podrobně svou vlastní iniciaci popsat, všichni uvedli první bitvu se skupinou jako důležitý element v jejich životě.

Rozpuštění regimentu

Že jsou všechny uvedené aktivity pro existenci skupiny důležité, je nelépe vidět na událostech, které během mého výzkumu nastaly. Byl jsem totiž svědkem faktického zániku skupiny, který potvrdili ve svých rozhovorech všichni dotazovaní. Vystoupení, které jsem začal se skupinou nacvičovat, se bohužel nepodařilo dotáhnout až k premiéře. Hlavním problémem byla prezence na trénincích, málokdy se skupina na zkoušku sešla kompletní a nacvičování proto vázlo. Při rozhovorech, které se konaly až po skončení zúčastněného pozorování, pak všichni členové uvedli, že skupina je v rozpadu. Jako hlavní důvod rozpadu skupiny všichni uvedli, že je to proto, že kolektiv už není schopen nacvičit nové vystoupení. Toto selhání podle členů skupiny v jedné z činností skupiny bylo důvodem činnost skupiny ukončit. Všichni sice uvedli, že nadále budou vystupovat pod společným jménem, nicméně přestanou organizovat společné tréninky a budou pouze jezdit na bitvy.

Vidíme tedy, že ačkoli šermíři přisuzují značný význam účasti na bitvách, protože jim skýtají možnost vyzkoušet si boj a zahrát si na středověk, a bitva je všemi považována za vyvrcholení iniciace každého nového adepta na členství ve skupině, za ústřední funkci považují vystupování pro diváky. Když skupina není schopna tuto funkci plnit, není důvod ji udržovat v chodu. Také setkávání na tréninku již tím ztrácí smysl. I když členové SHŠ uvedli, že skupina jako pojem bude fungovat dál, tento pojem už nebude naplňovat definici skupiny historického šermu, jak ji vnímají její členové.

Ženy a SHŠ Genus

Ve skupině Genus od jejího počátku nebyla členkou žádná žena. Zatímco ostatní členové uvedli, že v současnosti nemají trvalý partnerský poměr, jediným zadaným

a dokonce ženatým členem skupiny je Písař. Dalo by se dokonce říci, že Písaři přinesl historický šerm to nejdůležitější, životního partnera. Jeho manželka je dlouholetou členkou skupiny historického tance. Jak uvedl při rozhovoru, díky historickému šermu se také seznámili, protože se potkali na šermířské akci.

V. Historický šerm očima šermíře

Na závěr bych rád zařadil definici historického šermu, jak ji vnímají sami šermíři. V první řadě tento pojem považují za nejednoznačný. Z rozhovorů vplynuly dva hlavní proudy chápání tohoto pojmu. Především je to **šerm scénický**. Pod scénickým šermem si členové skupiny představují vystupování před diváky. Jedná se tedy spíše o amatérské divadlo, které je obohacené o nacvičené souboje s různými zbraněmi. Důraz je kladený pobavení diváka. Druhou kategorií je **šerm bojový**, který zahrnuje studium dávných šermířských technik a jejich zkoušení v soubojích. Jde tedy spíše o bojové umění, kde je důraz kladený na správné provedení a funkčnost v reálném boji. Zde se objevuje i hledisko experimentální archeologie, protože řada pramenů se nedochovala vcelku a značné úsilí je věnováno interpretaci pramenů. Vedle těchto hlavních proudů členové skupiny popisovali ještě **šerm bitevní**. Skupiny zabývající se tímto pojetím pouze jezdí na historické bitvy, nesnaží se nacvičovat vystoupení ani nějak důkladně studovat staré šermířské techniky. Zatímco skupinám a jedincům, kteří se orientují pouze na šerm bojový, jsou členové skupiny ochotní přiznat status historický šermířů, na bitevní šermíře se dívají spatrá. Považují je svým způsobem za čundráky, kteří vyměnili kanady a maskáče za historické kostýmy. I přes negativní konotaci jsou však považováni za šermíře. Poslední kategorií, kterou tázaní uvedli je **oživlá historie**. Zde není kladen důraz na dramatickou prezentaci divákovi, ani na šerm jako bojové umění, ale o co nejdůkladnější napodobení života v nějaké historické epoše. V tomto případě uváděli tázaní nejčastěji snahu o napodobení každodenního života středověkého vojáka. Do této kategorie patří i **projekt landsknechti 1525**, kterého se skupina účastní. Na šerm se zde nepohlíží jako na bojové umění, ale jako na prostředek

přežití jednotlivce v bitvě, důraz je kladený na nácvik fungování vojenského oddílu jako celku. I toto chápání, i když není v první řadě orientováno na prezentaci divákovi, hodnotí členové skupiny pozitivně.

Vidíme tedy, že členové skupiny sice považují SHŠ Genus za zaniklou v okamžiku, kdy není schopna naplnit funkci prezentace vystoupení pro diváky, na druhé straně tím nepřestávají být nadále historickými šermíři. Skupina historického šermu je uskupení definované nikoli členstvím šermířů, nýbrž trojicí aktivit, které si šermíři sami definovali, tréninkem, účastí na bitvách a vystupováním pro diváky. Na druhé straně šermíř je považován za šermíře, i když není členem žádné řádně fungující skupiny (trénující, vystupující a účastníci se bitev), jeho definice je totiž odlišná. Měl by se zabývat buď scénickému nebo bitevnímu šermu, případně oživé historii. Dokonce i negativně vnímaného bitevního šermíře jeho aktivita pasuje za nositele pojmu historický šerm.

VI. Závěr

Ve své práci jsem se pokusil zpřístupnit některé nepoznané stránky zájmové aktivity, která patří k vlivným fenoménům současnosti. Zřejmě by bylo obtížné hledat v české dospělé populaci jedince, který by se nesetkal s pojmem historický šerm nebo neznal někoho, kdo by se touto aktivitou zabýval. Málokdo však přesně ví, co všechno se pod tímto pojmem skrývá a jak se ukázalo ani sami šermíři si výkladem nejsou jistí. Pobyt v SHŠ Genus mi dal možnost ověřit si či vyvrátit některé zkušenosti a domněnky, které mi dala moje předchozí šermířská kariéra. Zajímavý byl pohled na cestu jednotlivých členů k této aktivitě, specificky pasivní role, kterou v této cestě sehráli. Kdyby nebylo verbíře, tedy aktivity zvenčí, dost možná by se k šermu nikdy nedostali. Na druhé straně lze u zkoumané skupiny hovořit o „rodinné anamnéze“. Za největší překvapení považuji pohled těchto šermířů na hraní svých rolí. Jejich přístup, který zahrnuje pečlivé, často puntičkářské pátrání po nejmenších detailech životních podmínek lidí ve středověku, od způsobů sešívání látek, přes prohledávání fotodokumentace z depozitářů muzeí, až po

překlady a interpretace stovky let starých učebnic šermu na druhé straně zcela opomíjí vnitřní stránku věci. Po dobu svého výzkumu jsem nebyl svědkem rozhovoru, kde by zazněla snaha o pochopení mysli středověkého člověka nebo zájem přiblížit se při hraní své role chování jejího předobrazu. Nepovažuji to za chybu, pouze v tom vidím jednu možnost, kterou se historický šerm může ubírat. Samotní šermíři mi v rozhovorech ukázali, že historický šerm je možné vykládat a prožívat mnoha různými způsoby a není vždy možné jednotlivé varianty oddělit. Skupina, která vznikla, aby se věnovala více trénování technik dobového šermu nakonec v podstatě ukončila svou činnost proto, že její členové nebyli schopni nacvičit vystoupení. Ačkoli tedy členové skupiny uváděli, že vystupování pro diváky nebylo nejsilnější motivací při založení skupiny, nakonec sami vystupování přiznali takový význam, že když v této funkci skupina selhala, považují ji její členové v podstatě za zaniklou.

Tento terénní výzkum mi dal možnost znovu zažít začátky historického šermíře. Tentokrát jsem je však neprožíval jako mladý kluk, který dychtí zažít něco nového, prožít si víkend ve středověku nebo zažít potlesk diváků při představení. Tentokrát jsem vše viděl nově. Už jsem si nevšimal mečů a zbrojí, ale hledal struktury, zákonitosti interakce a rituály. Každý z autorů, jejichž díla jsem při své práci použil mi dal nějaký nástroj k tomu, abych pochopil realitu zájmové činnosti skupiny lidí a toto pochopení je o to cennější tím, že tato skupina ve své podstatě zanikla po konci mého výzkumu.

Seznam použité literatury:

Bainbridge, S., W.,(2010). *The Warcraft Civilization: Social Science in Virtual World*(1. vyd). Cambridge, England: MIT Press

Clifford, J., Marcus, G., E.,(1986),*Writing culture.Poetics and politics of Ethnography*(1. vyd.). London, England: University of California Press

Eriksen, T.,H.,(2008), *Sociální a kulturní antropologie*(1. vyd.). Praha, Česká republika: Portál

Genep, A., van,(1997) *Přechodové rituály. Systematické studium rituálů*(2. vyd.).Praha, Česká republika: Nakladatelství Lidové noviny

Goffmann, E.,(1999). *Všichni hrajeme divadlo. Sebeprezentace v každodenním životě*(1. vyd.). Praha, Česká republika: Nakladatelství studia Ypsilon

Hendl, J.,(2005). *Kvalitativní výzkum – základní metody a aplikace*(1. vyd.). Praha, Česká republika: Portál

Huizinga, J.,(1971), *Homo ludens.,O původu kultury ve hře*(1. vyd.). Praha, Česká republika: Mladá fronta

Křížek, L.,(2010). Historický šerm v Čechách. *Bojová umění*. ročník 2010, str. 24-29.

Moravcová J.(2003). Virtuální světy – konstrukce minulosti jako hra(diplomová práce, Karlova Univerzita, Praha , ČR). <http://digitool.is.cuni.cz>

Šneider J.(2005). Reakce osobnosti v prožitkových herních činnostech – role playing(bakalářská práce, Masarykova Univerzita, Brno ČR). <http://is.muni.cz>

Webové stránky:

http://www.ceskorouhevi.cz/dokumenty/bitevni_destero.pdf(citováno dne 22.6.2011)

<http://www.landsknecht.cz/uvod.html>(citováno dne 22.6.2011)

<http://larpard.wz.cz/x.php>(citováno dne 22.6.2011)

http://en.wikipedia.org/wiki/Dungeons_%26_Dragons(citováno dne 22.6.2011)

VI. Přílohy:

Přepis rozhovoru s jedním ze členů skupiny - Písařem

Kdy ses poprvé setkal s historickým šermem?

P: Na zámku Hluboká, když jsem byl malý klučina, vystupovali nějakí strašliví kydliči a nechyběly prvky dnešního komediálního žánru jako kopání do zadku, hanobení manželek přihlížejících diváků atd. A blíž potom až kluci v kyberpankové kapele mě vytáhli, Písaři, pojed' na bitvu. Já jsem nevěděl o co jde, tak jsem se zainstruoval, podle půjčené knížky jsem udělal nesmyslnou motaninu z drátu, do které jsem zamotal nějaké plechy, pod to jsem si vzal tričko s utrženým rukávem a do ruky kus klacku a vyrazil jsem na první Libušín s kyberpunkovou kapelou a teprve pak jsem postupně přicházel na to, o čem to je.

V kolika letech jsi začal s historickým šermem?

P: To mi bylo 21 let.

Co tě k tomu historickému šermu přivedlo, podle tebe?

P: V podstatě nic. Ty věci se mi líbí, třeba plechařina. Chtěl jsem si to zkusit, vypadalo to zajímavě. Nebylo to ještě tak strašně rozmohlý jako dneska, takže se to dalo považovat za zvláštnost. Takže náhoda. Ale to půl roku jsem vyměnil basketaru za první meč, který jsem v zápětí zlomil.

Jak chápeš pojem historický šerm?

P: Dneska už dost protichůdně. Dost záleží kdo a jak, protože historický šerm dneska zahrnuje spoustu a škálu všeho možného. Od pěkných věcí, pěkných vystoupení, který mají nápad a vtip, hlavu a patu až po bohapustý kydlení v kanadách a všechno se to hází do jednoho pytle, který má na sobě obrovskou ceduli historický šerm. Takže v současné době už historický šerm jako pojem mám

docela nerad. Spíš se snažím, aby si ti lidi mysleli, že je to divadlo, nebo historické vojenství. To zní úplně jinak, je to samé, ale nemá to tu strašlivou nálepku historických šermířů-kydličů.

V jaké skupině jsi působil před Genusem?

P: Na začátku jsem byl ve skupině Počerničtí žoldáci, ta se rozdělila, počernická část zanikla a roztocká pokračovala jako Skeleton. Ten následně rozdělil, šermíři mají něco s jednoduchými jednobuněčnými organismy, množí se dělením.

Takže jsi byl u Genusu od počátku?

P: U Genusu i Skeletonu, do Počernických jsem nastoupil v jejich druhé sezóně.

Jak bys popsal hierarchii v Genusu?

P: Nemáme nic pevně daného, ale máme pár aktivních lidí, z toho jeden je pokladník, pak je tu hypotetický vedoucí, který občas něco zařídí a udělá a pak máme mě, který občas něco zařídí a udělá.

V čem spočívá činnost skupiny?

P: Směrů je víc, některé přetrvají, některé ne. Oprostili jsme se aktivního šermířského vystupování, i učení se šermu jen udržujeme, nebo šermířsky hnijeme. Budeme dál držet vystupování s torturou, budeme udržovat historické vojenství ve formě jednotky gotické a účastníme se projektu landsknechtů a to je všechno

Jaké role ve vystoupení hraješ?

P: Už na druhém scénáři, Ojířovi, tam mi tetička řekla, že mi křiplici jdou. A od té doby jsem dost často v roli blbů, tupců, zesměšňovaných, trápených. Hrdinných rolí je málo.

Napsal jsi někdy nějaké vystoupení?

P: Napsal jsem první, Ojíře, podílel jsem se na mnoha scénářích, dost mým scénářů se cvičilo a nedocvičilo.

Jezdíš na bitvy?

P: Méně četně a méně aktivně, ale pořád a míním i dál. Boje se účastním.

Proč chodíš do bitev?

P: Trošku adrenalin, exhibicionismus, a když do toho člověk pronikne tak je to v podstatě fajn. Když je to na úrovni, kde by se nikomu nemělo nic stát. teď přitahuje.

Jakou postavu bys chtěl představovat?

P: Společenské postavení – vyšší městská společnost nebo chudý šlechtic, aby mohl na sobě mít těžkou zbroj a kvalitní oděv. Byl jsem situován do role člověka, který pobíhá kolem oddílu a snaží se ji korigovat, čemuž nechci říkat velitel.

Co na tuhle tvoji aktivitu říká tvoje žena?

P: Potkali jsme se na Švihově, ona tančí a šije kostýmy. V podstatě je to aktivita, která nás spojila a bez které bychom se nepotkali.

Jak to vidíš s Eleisonem do budoucna?

P: Eleison je v prdeli. Nemáme nikoho kdo by nás rozhýbal a já s Hejtmanem to po mnohoté nebudem dávat dohromady, budem jezdit mučírnu a jinak ze skupiny nezbyl nikdo, kdo by chtěl a mohl vystupovat. Mě samotného to rozhejbat nebaví. Hejtman je na tom podobně, Další nechce na podium, atd. to nás poslalo do kolen. Tak jsme se dohodli, že povedem dál skupinu, budem vystupovat s mučírnou a účastnit se hromadných záležitostí, bitev atd. Začínám uvažovat, kam se vrátím jinam

A jak to vidíš sám se sebou?

P: Rád bych dál vedl dílnu na plechy, rád bych se udržel u obou jednotek, stran vystupování, je pravda, že podium a obecnost začne člověku scházet. Kdo k tomu čuchnul, už se mu nechce pryč. Rád bych dal dohromady něco, lidi, kteří by si rádi zablblí na podiu, ovšem s něčím co nebude úplně scestné.

Zabýváš se nějakým historickým řemeslem?

P: Děláme s Hejtmanem vedle sebe a ne spolu platněřinu.

Kde bereš poklady pro tenhle koníček?

P: Nejlepší je jít po originálech. V Čechách moc originálů není. Zbývá internet a některá muzea rozfocují exponáty a často kolegové ilegálně fotí v muzeích. Pak jsou to materiály písemné, ikonografie, kresby.

Jaké je tvoje zaměstnání?

P: Elektrikář

A kolik je ti let?

P: 35 let